

ISREDNJA
KNJIŽNICA
CELJE

RUDAR

PREMOGOVNIK
VELENJE

ČASOPIS PREMOGOVNIKA VELENJE, ŠTEVILKA 6, SEPTEMBER 2000, LETO XXXIV

Izdajatelj

Premogovnik Velenje

Ureja uredniški odbor

Božena Steiner, Diana Janežič, Dragica Marinšek, Ivo Hans Avberšek, Aca Poles, Peter Pušnik, Boris Potrč, Jože Kožar.

Glavna urednica

Diana Janežič

Novinarka in lektorica

Dragica Marinšek

Oblikovanje

Ivo Hans Avberšek

Grafična priprava

NAŠ ČAS, d.o.o. Velenje

Tisk

Grafika Bizjak Velenje

Naklada

4000 izvodov

Naslov

RUDAR, Partizanska 78, 3320 Velenje, tel. (03) 5 871-465 int. 18-15, fax (03) 5 869-131, E-mail Diana.Janezic@rlv.si, Ivo.Avbersek@rlv.si

Glasilo Rudar je brezplačno.

Prihodnja številka Rudarja izide konec oktobra.

Prispevke zanjo lahko pošljete v uredništvo najpozneje do 20. oktobra 2000.

Naslovnica

NOVO ŠOLSKO LETO

foto:

Diana Janežič

Strani 4 - 7

"Zame je polletno poročilo vedno vmesni test, kako podjetje posluje. Po moji oceni bi podjetje letos lahko poslovalo pozitivno, če ne bi imeli še vedno cene premoga za proizvodnjo električne energije zamrznjene in če bi lahko tečaj nemške marke obračunavali vsaj po tekočem tečaju," je poslovanje v prvih šestih mesecih komentiral dr. Franc Žerdin, direktor podjetja.

Strani 8 in 9

Kako naj vsak delavec matičnega podjetja in hčerinskih podjetij razume celovito preobrazbo poslovnega sistema in se vanjo tudi vključi? Odgovarja dr. Milan Medved, direktor razvojnega področja: "Vsak delavec in delavka ne glede na to, kje v poslovnem sistemu opravlja delo, si lahko to vprašanje zastavi takole: kako lahko jaz, na svojem delovnem mestu, pripomorem k boljšemu poslovanju podjetja? Misliti moramo na to, kako bi lahko svoje delo še bolj učinkovito in seveda še bolj varno opravili."

Strani 15 - 17

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je začel veljati 1. 1. 2000, omogoča prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje. Vodstvo Premogovnika Velenje razmišlja o vključitvi v pokojninski načrt prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja. Da bomo zaposleni vedeli, kaj to pomeni, vam pojasnjujemo v posebni prilogi Rudarja na osrednjih straneh!

Strani 22 - 25

Kako preživljajo dopust, prosti čas naši sodelavci, kam potujejo, kaj jih pritegne, s čim se ukvarjajo? Dve reportaži, ki lahko data idejo tudi vam, ko si želite nekaj drugačnega, zanimivega, avanturističnega ali celo adrenalinskega.

Novo šolsko leto

Gotovo vas je tokratna naslovnica Rudarja navedla na različne misli. Od tega, da je z začetkom živžava pred šolami in v njih poletja konec, da bodo denarnice zaradi nakupa šolskih potrebščin in jesenske garderobe za spet nekaj centimetrov večjega otroka še nekoliko tanjše, da bo treba začeti razmišljati o ozimnici... Ali pa ste za hip celo pomislili, kaj imata skupnega slika šolarjev pred velenjsko osnovno šolo in Premogovnik Velenje.

Med šolarji v tej šoli je morda prav vaš otrok ali bo vanjo sedel v nekaj letih. Najsi bodo šolarji vaši ali ne, naši zanamci so, ki bodo že čez nekaj let iskali delovno mesto. Morda je vaš otrok tik pred tem, da konča poklicno izobraževanje, študij, morda vas že nekaj časa boli glava, ko skupaj iščete zaposlitev zanj.

Premogovnik Velenje je veliko podjetje, ki kot poslovni sistem zaposluje skoraj 4000 ljudi. V enem od svojih strateških načrtov ima zapisano, da se bo trudilo zagotavljati nova delovna mesta oziroma nove proizvodne programe. Zato se zadnjih nekaj let organizacijsko in programsko preoblikuje, išče nove tržne niše za svoje storitve in proizvode, ki jih nenehno dopolnjuje.

Za takšen proces se sicer lahko odloči vodstvo, ki daljnoročno načrtuje razvoj podjetja. Toda v procesu nastajanja in predvsem uresničevanja idej, kako to storiti, moramo sodelovati vsi zaposleni. Proces takšne preobrazbe je pravzaprav neprekinjen, kajti razmere na tržišču nas vsak dan silijo k temu. Pri tem ne gre več toliko kot pred leti za izboljševanje tehnologije dela; to imamo na mnogih področjih v našem podjetju zelo razvito. Danes so uspešna podjetja, ki izrabljajo znanje, sposobnosti in ideje zaposlenih, podjetja, ki ustvarjajo in negujejo vrednote, kot so zdravje, varnost pri delu, pripadnost podjetju, odnos do okolja, odnosi z lokalno skupnostjo, podjetja, ki spodbujajo nenehno izobraževanje, kulturo, rekreacijo...

Pri preobrazbi podjetja smo že veliko storili. Hčerinska podjetja, ki jih je "mati", Premogovnik Velenje, pred leti postavila na svoje noge in poslala v svet (na trg), bolj ali manj uspešno poslujejo. Ne gre lahko in ne gre zelo hitro. Predvsem pa skušajo korakati čim bolj samostojno in si ob tem nabirajo dragocene izkušnje.

Izkušenj, znanja in bogato paleto različnih sposobnosti pa smo si pri našem vsakdanjem delu v več ali manj letih delovnega staža nabrali tudi vsi zaposleni. Prav gotovo mnogi ugotavljamo, da bi lahko delali (še) kaj drugega, drugače, boljše, da bi lahko na trgu ponudili nove izdelke in storitve. Za to gre pri preobrazbi: da spoznamo, kaj znamo delati dobro, boljše kot drugi, kaj bi še znali narediti in da to prodamo.

In če se ozremo na otroke z naslovnice: še za dvoje gre - če ste s svojim delom in plačilom zanj zadovoljni vi, je zadovoljna tudi vaša družina, vaš otrok. In če bo podjetje še dolgo uspešno poslovalo, se razvijalo in oblikovalo nove programe, bo v tem tudi več priložnosti, da čez leta vaš otrok postane vaš in naš sodelavec.

Diana Janežič

Iz polletnega poslovnega poročila Premogovnika Velenje

Poslovanje v okviru načrtovanega

Kot je zapisano v polletnem poslovnem poročilu, naj bi v prvih šestih mesecih leta odkopali 1.988.700 ton premoga v 118 delovnih dneh in pri povprečni dolžini odkopne fronte 292,4 metra. Ta načrt je bil uresničen 92,62 odstotno, saj je bilo odkopanega 1.841.900 ton premoga.

Odkopna fronta je bila za 19,1 metra krajša, kot smo načrtovali, delali pa smo 119 dni. Premog smo pridobivali na štirih odkopih, tako kot je bilo tudi načrtovano. Vsi odkopni parametri, razen odkopnega učinka, so bili v šestih mesecih slabši, kot smo načrtovali, bili pa so boljši kot v prvem polletju leta 1999.

V prvem polletju nas je v podjetju delalo 2.893, kar je nekoliko manj, kot smo načrtovali. Glede na število zaposlenih konec leta 1999 smo v prvem polletju stalež zmanjšali za 34 delavcev. V prvem polletju je bilo opravljenih za 5 odstotkov manj rednih delovnih ur kot v prvem polletju leta 1999, število nadur pa je bilo zaradi dodatnega delovnega dne v marcu večje za dobrih 36 odstotkov. Več je bilo tudi ur plačanega dopusta, medtem ko smo zabeležili kar za 13 odstotkov manj bolniških izostankov.

Iz poročila o varstvu pri delu je razvidno, da se število nezgod sorazmerno zmanjšuje z nižanjem števila zaposlenih. Zaradi nezgod je bilo v prvem polletju izgubljenih za 12 odstotkov manj dnin, a je ob tem število izgubljenih dnin na eno nezgodo z 22 zrastle na 25. Dispanzer medicine dela v velenjskem zdravstvenem centru je opravil 1641 preventivnih zdravniških pregledih in pri tem niso zaznali posebnosti.

Največ nezgod izmed vseh v prvih šestih mesecih (38%) se je pripetilo v Pripravah, pa vendarle jih je bilo 12 manj kot v enakem obdobju lani. Več nezgod kot v prvem polletju leta 1999 se je letos zgodilo v Klairsirnici, glede na število nesreč na 100 zaposlenih pa je bilo največ nesreč v Jami Preloge, kjer je za posledicami nesreče pri delu boloval skoraj vsak šesti delavec.

Intenzivno uvajanje sistema kakovosti

V prvem polletju 2000 je bilo na področju izvajanja sistema kakovosti največ dela opravljenega pri vzdrževanju in razvoju sistema kakovosti po zahtevah standarda ISO 9001 za proces pridobivanja premoga, pri certificiranju procesa pridobivanja premoga po zahtevah standarda ISO 14001, pri vzpostavitvi sistema akreditacije v laboratorijih in preskusnih delavnicah po zahtevah standarda EN 45001, pri vzpostavitvi sistema varnosti in varstva pri delu po zahtevah standarda BS 8800 ter pri uvajanju zahtev celovite kakovosti, ki se nanaša na zahteve modela poslovne odličnosti.

V ta namen so bile izvedene notranje presoje v vseh delovnih procesih podjetja po vseh zahtevah standarda ISO 9001, institucija SIQ je opravila drugo redno presojo sistema kakovosti po zahtevah ISO 9001, potekalo je izobraževanje vodstva, notranjih presojevalcev in vseh zaposlenih.

PROIZVODNJA JULIJ

OBRAT	PROIZVODNJA			+ VIŠEK	- PRIMANJ.	ODSTOTEK		DOSEŽEN POVPREČEK
	osn. nač.	mes. nač.	doseženo	na osn. nač.	na mes. nač.	na osn. nač.	na mes. nač.	
PRELOGE	66.400	72.000	62.520	-3.880	-9.480	94,16	86,83	3.473
PESJE - ŠKALE	229.200	280.800	249.010	19.810	-31.790	108,64	88,68	13.834
PRIPRAVE	10.000	12.600	7.770	-2.230	-4.830	77,70	61,67	431
PREMOGOVNIK	305.600	365.400	319.300	13.700	-46.100	104,48	87,38	17.739

Kaj pa delnice?

Kot je na seji sveta delavcev povedal Janko Lukner, direktor za kadrovsko-splošno področje, so od maja naprej delnice Premogovnika Velenje prosto prenosljive, država pa lahko uveljavlja prednostno pravico le do svojih delnic, torej do treh četrtin. Knjigovodska vrednost delnice je 22.400 tolarjev.

Delnice na borzi še ne kotirajo, vsi delavci Premogovnika Velenje, ki imajo delnice podjetja, pa lahko promet opravijo prek katere od borzno-posredniških hiš, če za delnice, seveda, najdejo kupca.

Najpomembnejša naloga prvega polletja pa je bila opravljena pri uvajanju sistema ravnanja z okoljem za proces pridobivanja premoga, saj so bile izvedene notranje presoje in zunanja certifikacijska presoja in podeljen certifikat sistema ravnanja z okoljem po zahtevah standarda ISO 14001.

Načrtovana izguba

V prvi polovici tega leta smo v TE Šoštanj oddali 1.845.132 ton oziroma 18.419.281 GJ premoga. Prodali pa smo 18.953.156 GJ premoga, od tega pol milijona iz zalog iz leta 1999 ter tako zaloge zmanjšali za 33,6 odstotka. Povprečna toplotna vrednost premoga je bila 9.983 KJ/kg in je bila boljša kot v prvem polletju lani. Za leto 2000 smo načrtovali 3,520 milijarde tolarjev investicijskih vlaganj in od tega v prvi polovici leta porabili 1,827 milijarde tolarjev.

V prvih šestih mesecih smo pridobili 12,388 milijard tolarjev celotnega prihodka, od tega 86 odstotkov iz prodaje premoga v TEŠ. Odhodkov smo imeli za 12,860 milijard tolarjev in so bili v okviru načrtovanih za pol leta. Poslovanje v prvih šestih mesecih leta smo sklenili s 745 milijoni tolarjev izgube iz poslovanja.

Kot je zapisano v poročilu, je takšen rezultat poslovanja skladen z delovnim načrtom za leto 2000, saj je bila izguba napovedana že ob njegovem sprejemanju. Takrat so namreč bila postavljena izhodišča za poslovanje v letu 2000 v sistemu elektrogospodarstva in premogovništva, ki temeljijo na varčevalnih ukrepih in na ceni za premog za proizvodnjo električne energije

569,61 SIT/GJ, kar je dobre 3 odstotke manj od te cene v letu 1999.

Prvo polletje v hčerinskih podjetjih

Vsa hčerinska podjetja so v prvem polletju pridobila 3,124 milijarde tolarjev prihodka, v povprečju opravila 67 odstotkov poslov za matično podjetje, ustvarila pa 23 milijonov izgube. Pozitivno so v prvem polletju poslovali Kamnolom Paka, Habit, Telkom sistemi in HTZ, največ izgube, 20 milijonov tolarjev, pa so zaradi izpada poslov imeli v ERICu. Največji delež poslov za matično podjetje opravljata HTZ (82%) in PLP (70%), najmanj pa Habit (16%) in Kamnolom Paka (18%).

Diana Janežič

Na seji sveta delavcev

Poslovno poročilo za prvo polletje je na svoji 2. redni seji 30. avgusta obravnaval tudi svet delavcev. V razpravi je član sveta delavcev vprašal, zakaj je bilo v prvem polletju precej več investicij v gradbene objekte kot v odkopno opremo.

Mag. Marjan Kolenc, tehnični direktor, je pojasnil, da je ta razlika nastala zaradi adaptacije sindikalne dvorane za potrebe Informatike, da pa bodo investicije v odkopno opremo v drugem polletju, ko med drugim pričakujemo dobavo naročenih odkopnih sekcij in verižnih smernih transporterjev.

Eno od vprašanih se je nanašalo tudi na velikost zunanje realizacije in dr. Žerdin je pojasnil, da smo v zadnjem času pridobili kar nekaj večjih poslov, tako na primer v Plavih, Drtinjščici, Pivovarni Laško in še nekaterih drugih. Prihodek od zunanje realizacije se veča in vedno več zaposlenih je vključenih v te posle.

PROIZVODNJA AVGUST

OBRAT	PROIZVODNJA			+ VIŠEK	- PRIMANJ.	ODSTOTEK		DOSEŽEN POVPREČEK
	osn. nač.	mes. nač.	doseženo	na osn. nač.	na mes. nač.	na osn. nač.	na mes. nač.	
PRELOGE	66.400	72.000	59.220	-7.180	-12.780	89,19	82,25	3.290
PESJE - ŠKALE	217.300	270.000	266.850	49.550	-3.150	122,80	98,83	14.825
PRIPRAVE	10.000	9.000	11.130	1.130	2.130	111,30	123,67	618
PREMOGOVNIK	293.700	351.000	337.200	43.500	-13.800	114,81	96,07	18.733

Aktualni intervju z direktorjem Premogovnika Velenje dr. Francem Žerdinom

“Pričakujem rebalans letnega načrta.”

Leto 2000 se je že krepko prevesilo v drugo polovico oziroma v zadnjo tretjino. Polletno poročilo je zato pomemben vir podatkov za načrtovanje proizvodnje in poslovanja do konca leta in analizo stanja na različnih področjih. Povzetek najpomembnejših podatkov iz poročila si lahko preberete na prejšnjih dveh straneh, o polletnem poročilu in predvidevanjih do konca leta smo se pogovarjali tudi z direktorjem podjetja dr. Francem Žerdinom.

Dr. Franc Žerdin: "Pri poslovanju se že pozna, da povečujemo delež poslova za zunanji trg."

Rudar: "Šestmesečno poročilo so v začetku septembra obravnavali organi upravljanja v podjetju, med drugim tudi nadzorni svet. Kako so člani nadzornega sveta komentirali podatke v poročilu?"

Dr. Žerdin: "Ugotovitev vodstva podjetja in nadzornega sveta Premogovnika Velenje je, da je poslovanje v prvem polletju potekalo v skladu z letnim delovnim načrtom in da ni bilo večjih odstopanj od tega načrta niti glede višine proizvodnje premoga niti glede proizvodnih kazalcev. Ugotovljeno je bilo tudi, da se tudi izguba giblje v okviru načrtovane ter da je bilo znova veliko narejenega pri nižanju materialnih stroškov in stroškov storitev. Ugotovljeno je bilo, da se podjetje dodatno ni zadolževalo, da je kapital podjetja povečan in da se sredstva kvalitetno obračajo.

Sam sem bil vesel tudi podatka, da se je stanje varstva pri delu znova izboljšalo; za beležili smo 7 nezdov manj kot v lanskem prvem polletju, bolniški stalež pa je bil v prvem letošnjem polletju pod 5 odstotki, kar je zelo dober rezultat. Člani nadzornega sveta so polletno poročilo o poslovanju potrdili."

Rudar: "Kako pa vi ocenjujete polletno poslovanje Premogovnika Velenje?"

Dr. Žerdin: "Zame je polletno poročilo vedno vmesni test, kako podjetje posluje. Po moji oceni bi podjetje letos lahko poslovalo pozitivno, če ne bi imeli še vedno cene premoga za proizvodnjo električne energije zamrznjene in če bi lahko tečaj nemške marke obračunavali vsaj po tekočem tečaju. Proizvodnja premoga je bila dovolj velika, v podjetju smo intenzivno zmanjšali vse vrste stroškov in na tej osnovi bi lahko že v polletju poslovali z dobičkom.

Pri poslovanju se že pozna, da povečujemo delež poslova za zunanji trg. V prvih šestih mesecih sicer pri prihodu to še ni posebej vidno, saj smo večino poslova skle-

nili v juniju, bo pa to pozitivno vplivalo na končni poslovni rezultat.

Sicer pa je moj komentar takle: dokler je poslovanje podjetja določeno z državnimi ukrepi, kjer država določi skoraj vse bistvene parametre poslovanja, tako dolgo bomo ugotavljali, da je poslovanje lahko dobro, če je proizvodnja visoka, sicer pa je finančno slabše. Letos imamo solidno višino proizvodnje in bi ob normalnih drugih pogojih poslovanja lahko bilo poslovanje uspešno."

Rudar: "V zadnjih letih smo stroške zelo zmanjšali in to poudarjamo ob vsaki analizi poslovanja. To pa se pri poslovnem uspehu bolj malo pozna!"

Dr. Žerdin: "Materialni stroški predstavljajo okoli 8 odstotkov celotnega poslovanja, stroški storitev nadaljnjih 8 odstotkov; to je komaj 16 odstotkov vseh drugih stroškov. Prepričan sem, da pri našem poslovanju največja težava ni pri odhodkih, temveč pri premajhnih prihodkih."

Rudar: "Kakšen poslovni rezultat torej napovedujete za konec leta?"

Dr. Žerdin: "Najprej je pomembno, da bo do konca leta pridobivanje premoga potekalo skladno z letnim načrtom. Ob polletju načrta za to obdobje nismo dosegli, vendar nismo v večjem zaostanku, saj je odkopna fronta naravnana na vseh 12 mesecev. Uresničevati je treba tudi načrtane naloge pri investicijah, staležu zaposlenih in na drugih področjih tako, kot smo zapisali v letni delovni načrt.

Pričakujem, da bo v energetske gospodarstvu narejen rebalans letnega načrta. Potreben je zaradi več dogodkov, ki so se zgodili med letom. Tečaj nemške marke je zrasel in to dejstvo bo treba korigirati. Poraba električne energije je bila v prvem polletju bistveno večja, kot je bilo predvideno. Neposredni odjemalci so porabili za 15 odstotkov več električne energije, gospodarstva in mala podjetja pa za 3,1 od-

stotka. Inflacija je bila večja, kot je bila načrtovana in zato so bile popravljene bruto plače. Poleg tega je bila letos poleti velika suša in so bili v proizvodnjo električne energije v večji meri, kot bi bili sicer, vključeni termoenergetski objekti, ki so dražji vir energije.

Zato torej pričakujem iniciativo ministrstva za gospodarske dejavnosti za rebalans in da bomo konec septembra ali v začetku oktobra lahko govorili o predlogu rebalansa."

Rudar: "Kako komentirate poslovanje hčerinskih podjetij?"

Dr. Žerdin: "Hčerinska podjetja so skupaj ustvarila 23 milijonov tolarjev izgube. Največ izgube ima ERICo, 19 milijonov SIT. Izguba izhaja iz manjšega obsega poslov, kot so načrtovali. Negativni rezultat ima tudi GOST, vendar je ta izguba vezana na sezonski značaj dela v tem podjetju in ob koncu leta izgube v GOST-u ne pričakujem. Negativno je posloval tudi PLP, pri čemer gre večji delež izgube na račun velikega upada odjema lesa za matično podjetje, v PLP pa prostih zmogljivosti in količin lesa ne uspejo sproti preusmeriti na zunanji trg.

Hčerinska podjetja so skupaj ustvarila 3,124 milijarde SIT prihodkov in 67 odstotkov od tega v poslih za Premogovnik Velenje. Med hčerami je največ prihodka, 1,9 milijarde SIT, ustvarilo invalidsko podjetje HTZ, in sicer 82 odstotkov za matično podjetje. Ob tem so imeli tudi nekaj dobička, kar vliva optimizem tudi za naprej."

Rudar: "Zdaj smo že krepko v drugem polletju leta in tudi to bo zelo delovno. Med drugim intenzivno teče proces preobrazbe podjetja, čeprav lahko rečemo, da Premogovnik Velenje že skoraj 10 let doživlja spremembe v poslovanju. Za kaj gre pri tokratni preobrazbi?"

Dr. Žerdin: "Glavna aktivnost, ki teče v podjetju, je izdelava njegovega razvojnega načrta za naslednjih 10 let. Ob tem nastaja tudi nacionalni energetski program; podrobnejši za 10 let in okvirni za nadaljnjih 20 let. Z ozirom na to, da želimo in moramo pripraviti kakovosten razvojni načrt, ki ga bomo podrobno obravnavali na letošnji strateški konferenci podjetja konec novembra, moramo vzporedno kvalitetno analizirati vse dejavnosti, ki jih opravljajo matično in hčerinska podjetja. Ena od nalog je tudi, kako organizirati družbo Premogovnik Velenje in njena hčerinska podjetja kot koncern oziroma bolj povezano družbo.

Imate prav, da v podjetju prestrukturiranje teče že več let. Letos smo v te procese vključili svetovalno družbo ITEO iz Ljubljane, da bi analizirala organiziranost podjetja, opozorila na naše rezerve, na

nove možne tržne niže, na programe, ki bi jih še lahko izdvojili in bolj usmerili na trg. Ker je to neodvisna hiša, ki nas preučuje objektivno, se lahko iz njihovega dela in njihovih ugotovitev veliko naučimo. Naloga ITEO ni, da bi sam izvajal ali narekoval kakršnekoli ukrepe, temveč nam svetuje, nas opozarja, kaj delamo dobro in kaj slabše.

Sicer pa smo v več letih prestrukturiranja podjetja že veliko naredili in prišli blizu cilja. Zato od tokratnih dejavnosti ni treba pričakovati revolucionarnih sprememb in korenitih posegov. Je pa prilagajanje podjetja potrebam evropskega trga stalna naloga."

Rudar: "Bo pa gotovo nastalo še kakšno hčerinsko podjetje!"

Dr. Žerdin: "V tem trenutku bi težko napovedoval, kaj bo še nastalo. Vse ideje so v fazi preverjanja in na strateški konferenci se bomo o vsem tem veliko pogovarjali. Prav gotovo pa možnosti za še kakšno hčerinsko podjetje so. Saj navsezadnje nas je danes v Premogovniku Velenje še vedno zaposlenih 2.800 in menim, da ob visoki stopnji mehaniziranosti jame in takšnem razvoju odkopne fronte, kot ga imamo, toliko ljudi ni potrebnih. Zato bo ljudi in njihovo znanje ter sredstva še treba ponuditi trgu v drugačni obliki organiziranosti, kot je današnja."

Rudar: "Preobrazba zadeva tudi hčerinska podjetja, kajne!"

Dr. Žerdin: "V vseh hčerinskih podjetjih morajo prav tako narediti razvojne načrte. Zato morajo analizirati svoje poslovanje, organizacijo, svojo konkurenco in možnosti na trgu."

Rudar: "Ob vseh teh dolgoročnejših nalogah se znova približuje konec leta, ko nastaja delovni načrt za prihodnje leto. Letošnjega smo sprejemali šele konec maja; kako kaže za delovni načrt za leto 2001?"

Dr. Žerdin: "Čas je res takšen, da bi morali že intenzivno sestavljati letni delovni načrt, vendar je tudi letos problem enak kot leta prej: nimamo še določenih osnov zanj, to je vhodnih podatkov, ki jih posreduje lastnik podjetja. Ne vemo, kako bo potekala proizvodnja električne energije v Sloveniji, kako bo deloval trg in ali se bo s 1. aprilom 2001 začel odpirati, kot je načrtovano. Moj občutek je, da temu ne bo tako, saj stvari niso pripravljene tako daleč. Predvolilni čas je povsem pasiven na tem področju. Želim si, da bi še letos sprejeli dober letni delovni načrt. Tako kot načrtujemo zadnja leta, ko delovne načrte sprejemamo malo pred polletjem, se namreč poslovati v nobenem podjetju ne da."

Diana Janežič

"Sicer pa je moj komentar takle: dokler je poslovanje podjetja določeno z državnimi ukrepi, kjer država določi skoraj vse bistvene parametre poslovanja, tako dolgo bomo ugotavljali, da je poslovanje lahko dobro, če je proizvodnja visoka, sicer pa je finančno slabše. Letos imamo solidno višino proizvodnje in bi ob normalnih drugih pogojih poslovanja lahko bilo poslovanje uspešno."

Pomoč Gorenju ob požaru v Galvani

Ob katastrofalnem požaru, ki je 3. septembra do tal uničil Galvano, je bila aktivirana gasilska četa Prostovoljnega industrijskega gasilskega društva Premogovnika Velenje, ki je sodelovala pri gašenju z vsemi vozili in 17 gasilci. Za posredovanje v požaru je bila aktivirana tudi reševalna četa z reševalnimi aparati, vendar njeno posredovanje ni bilo potrebno.

Vodstvo Premogovnika Velenje je bilo že v nedeljo in je še vedno v stiku z vodstvom Gorenja, ki mu je takoj ponudilo pomoč. Dogovorjeno je, da bosta način pomoči oblikovali vodstvi Premogovnika Velenje in TE Šoštanj skladno z interesi vodstva Gorenja, in sicer verjetno kot pokrivanje stroškov toplotne energije v Gorenju v določenem časovnem obdobju.

Zaenkrat ni predvideno, da bi zaposleni v Premogovniku Velenje Gorenju pomagali z enodnevnim zaslužkom.

Dr. Milan Medved o Celoviti preobrazbi poslovnega sistema

Spremembe naj bodo izziv!

Projekt z naslovom Celovita preobrazba poslovnega sistema je lahko kopica popisanih papirjev, na katerih so zapisane ideje, kako spremeniti poslovni sistem, da bo učinkovitejši in bo prinašal več dobička. Kajti če teh idej ne prepoznamo in prevzamemo zaposleni, bodo ostale le črke na papirju. Kaj želimo preobraziti, zakaj in kako lahko vsak med nami pripomore k uspešnejšemu poslovanju podjetja, je pojasnil direktor za razvojno področje dr. Milan Medved.

Dr. Milan Medved: "V Premogovniku Velenje smo se vsa leta svojega delovanja znali pravočasno prilagajati novim razmeram."

Rudar: "Za kaj gre pri projektu Celovita preobrazba poslovnega sistema?"

Dr. Medved: "Popolna sprostitvev in odprtost energetskega trga, ki si jo je kot prednostno nalogo zadala Republika Slovenija ob vstopu v Evropsko Unijo, bo močno spremenila poslovanje vseh podjetij v slovenskem elektroenergetskem gospodarstvu. Pravila delovanja, ki jih narekuje lani sprejeti Zakon o energetskega gospodarstvu, so neizprosna. Trgovanje z električno energijo bo sicer regulirala Agencija za energijo, vendar bo postalo popolna tržna kategorija in bo vključeno v normalne evropske gospodarske tokove. V teh novih razmerah bodo preživela samo podjetja, ki se bodo znala pravočasno prilagoditi novim pogojem poslovanja.

V Premogovniku Velenje smo se vsa leta svojega delovanja znali pravočasno prilagajati novim razmeram. Spremembe, ki se sedaj dogajajo, nas nikakor niso našle nepripravljene, saj se naš proces preobrazbe intenzivno odvija že vsaj 10 let. Sodobna oprema, ki jo uporabljamo v tehnološkem procesu proizvodnje premoga je poleg številnih znanj, ki jih imamo, dobro izhodišče in prava popotnica za vstop na prosti energetski trg.

S svetovalno hišo ITEO smo pričeli sodelovati že v letu 1999, ko smo pripravljali izhodišča za prilagajanje podjetja novim gospodarskim razmeram. Ugotovili smo, da je potrebno poleg proizvodnje premoga jasno opredeliti pomembnost vseh poslovnih področij v poslovnem sistemu Premogovnika Velenje. Osnovna dejavnost našega podjetja ostaja proizvodnja premoga, ki bo tudi v prihodnje podvržena racionalizaciji in optimizaciji oziroma zniževanju stroškov, saj moramo omogočiti, da bo cena električne energije iz velenjskega premoga konkurenčna v razmerah prostega energetskega trga.

Hkrati s tem moramo drugim poslovnim področjem omogočiti vire za intenzivno

rast in večanje neodvisnosti od temeljne dejavnosti. Poslovna politika celotnega poslovnega sistema mora temeljiti na večanju donosnosti posameznih prodajnih programov in postopnem večanju konkurenčnosti vseh naših podjetij. Vedno bolj pomembno postaja skupno načrtovanje izrabe vseh virov. Kapitalska vlaganja in kadre moramo znotraj poslovnega sistema razporejati tako, da bomo dosegli najboljše možne učinke. Vsa ta prizadevanja smo s pomočjo zunanjih svetovalcev iz podjetja ITEO združili v projekt z naslovom Celovita preobrazba poslovnega sistema Premogovnik Velenje."

Rudar: "Kako bi lahko enostavno opredelili cilje tega projekta?"

Dr. Medved: "Osnovni cilji projekta Celovita preobrazba poslovnega sistema Premogovnik Velenje so: oblikovanje koncernskih funkcij poslovnega sistema, vzpostavitev mehanizmov za spremljanje uspešnosti vseh podjetij oziroma prodajnih programov in aktiviranje vseh virov za širjenje obstoječih in iskanje novih prodajnih programov, ki bi bili tržno zanimivi."

Rudar: "Kdo je neposredno vključen v projekt in kako je zastavljeno njegovo izvajanje?"

Dr. Medved: "Kot že rečeno, smo za pomoč pri izvajanju preobrazbenih aktivnosti najeli svetovalno hišo ITEO, predvsem zato, da dobimo tudi zunanji oziroma neodvisen pogled na naša prizadevanja. S svetovalci ITEO-ja, projekt vodi Mile Gregorič, smo najprej analizirali, kako uspešni smo bili v procesu sprememb, ki smo jih izvajali v zadnjem desetletju in nato začrtali nadaljnje aktivnosti. Razumljivo je, da bomo večino dela, ki ga je potrebno opraviti, opravili sami, ker sami sebe tudi najbolje poznamo.

Oblikovali smo različne delovne skupine, ki jih sestavljajo organizacijski in strokovni

Vsak delavec in delavka ne glede na to, kje v poslovnem sistemu opravlja delo, si lahko to vprašanje zastavi takole: kako lahko jaz, na svojem delovnem mestu, pripomorem k boljšemu poslovanju podjetja? Misliti moramo na to, kako bi lahko svoje delo še bolj učinkovito in seveda še bolj varno opravili.

delavci z različnih področij. Delovne skupine so formirane v vseh hčerinskih podjetjih, v Premogovniku Velenje pa je delo razdeljeno po področjih na pridobivanje premoga, tehnično, kadrovsko in gospodarsko področje ter ostale strokovne službe. V pomoč delovnim skupinam so tudi notranji svetovalci iz Službe za realizacijo poslovnih zamisli, ki koordinirajo posamezne aktivnosti. Kot končni produkt bodo najprej nastali posamezni razvojni programi vseh naših podjetij in skupni Razvojni načrt poslovnega sistema Premogovnik Velenje za obdobje 2001-2010. Vse pripravljene dokumente bomo temeljito analizirali na letošnji strateško-poslovni konferenci, ki bo konec novembra v Fiesi."

Rudar: "Kaj želimo spremeniti in zakaj so spremembe potrebne?"

Dr. Medved: "Pot, po kateri gre Slovenija v evropske politične in gospodarske tokove je načrtovana. V tržnem gospodarstvu bodo preživela le podjetja, ki se bodo sposobna stalno prilagajati spremembam na trgu. Proces celovite preobrazbe našega poslovnega sistema ni enkratni projekt, ki bi ga zaključili do nekega datuma in bo potem problem rešen. To je stalen proces, ki ga je treba stalno dopolnjevati in prilagajati nastajajočim razmeram. Sam zase ocenjujem, da se v naši organiziranosti v resnici ne bo ničesar revolucionarnega spremenilo. Naše nadaljnje aktivnosti moramo prilagoditi novim gospodarskim razmeram in še bolj skrbno gospodariti.

Ne smemo pa pozabiti še na eno zelo pomembno dejstvo. Življenjska doba našega premogovnika je neposredno povezana s Termoelektrarno Šoštanj. Obratovanje sedanjih šoštanjskih energetskih blokov se bo izteklo nekako do leta 2025. Po letos noveliranem Konceptu odkopavanja od leta 2000 do 2025 bomo v tem obdobju odko-

pali slabih 100 milijonov ton premoga s povprečno kurilnostjo okrog 10,3 MJ/kg.

Premogovnik Velenje je dolga leta dajal pečat življenju in delu v Šaleški dolini. Če želimo vsaj takšen standard življenja zagotoviti tudi našim potomcem, moramo skupaj z lokalnimi strukturami v naslednjih dvajsetih letih poskrbeti za nova delovna mesta, ki bodo našim otrokom omogočala dostojno življenje tudi po koncu premogovnika."

Rudar: "Kako naj vsak delavec matičnega podjetja in hčerinskih podjetij razume preobrazbo poslovnega sistema in se vanjo tudi vključi?"

Dr. Medved: "Vsa naša prizadevanja so združena v odgovoru na eno vprašanje: **kako povečati konkurenčnost in donosnost proizvodov in storitev, ki jih nudimo na trgu?** Vsak delavec in delavka ne glede na to, kje v poslovnem sistemu opravlja delo, si lahko to vprašanje zastavi takole: **kako lahko jaz, na svojem delovnem mestu, pripomorem k boljšemu poslovanju podjetja?** Misliti moramo na to, kako bi lahko svoje delo še bolj učinkovito in seveda še bolj varno opravili.

V anketi, ki smo jo izvedli lani, smo ugotovili, da so naši delavci ponosni, da so zaposleni v Premogovniku Velenje in da med največje vrednote uvrščajo delovno mesto, varnost in humanost pri delu ter aktivno reševanje vplivov premogarske dejavnosti na okolje. Te vrednote bi morali skladno s projektom Celovite preobrazbe podjetja spremeniti oziroma bolje rečeno dopolniti z novimi vrednotami, ki kvalitetno delovno mesto lahko zagotovijo. To pa so: **ustvarjalnost, podjetnost in ekonomska uspešnost.**"

Diana Janežič

Pred letom dni je začel veljati nov zakon o rudarstvu

Zakon je zaživel v praksi

Lani 28. julija je začel veljati nov zakon o rudarstvu. Uredil je pridobivanje mineralnih surovin, gospodarjenje in upravljanje z njimi. Zakon zahteva upoštevanje sodobnih spoznanj v rudarski in geotehnološki stroki ter ju priznava za merodajni izobrazbi za rudarska dela. Preciznejši je pri naštevanju mineralnih surovin, podeljevanju dovoljenj, projektiranju, izobrazbi, varstvu in zdravju pri delu. Zakon štiti interese in suverenost rudarske stroke ter daje pravno podlago za izdelavo novih tehničnih predpisov in predpisov iz varstva in zdravja pri delu ter standardov za pravilno, varno in sodobno izvajanje rudarskih del na površini in pod zemljo.

Dr. Boris Salobir: "Koncesijsko pogodbo bosta v roku šestih mesecev podpisala tudi Premogovnik Velenje in njegovo hčerinsko podjetje Kamnolom Paka."

V letu dni veljavnosti so odredbe zakona že prišle do veljave. Njegovi učinki se tako, na primer, poznajo pri inšpekcijskih pregledih pri gradnji predorov, posebej pa se je v praksi že pokazala največja novost zakona, to je podeljevanje koncesij za izkoriščanje mineralnih surovin.

V letu dni so v direkciji za rudna bogastva prejeli 241 prošenj za podelitev koncesije delujočim obratom, ki izkoriščajo mineralne surovine. Največ prošenj se nanaša na peskokope in kamnolome. Po besedah direktorja direkcije dr. Borisa Salobirja so se v direkciji trudili vse prošnje ugodno rešiti. "Ukvarjanje s prošnjami je terjalo tudi večino časa zaposlenih na direkciji, saj se je s potekom roka za oddajo vlog za dodelitev koncesije začelo obsežno delo preverjanja vsake prošnje in podatka na njej, izdelave koncesijskega akta za vsako prošnjo posebej in pripravljanja celovitih strokovnih osnov za koncesijsko pogodbo, ki sledi objavi koncesionarjev v Uradnem listu. Koncesijsko pogodbo bosta v roku šestih mesecev podpisala tudi Premogovnik Velenje in njegovo hčerinsko podjetje Kamnolom Paka."

Da se je zakon 'prijel' oziroma da se njegova določila spoštujejo, dokazujejo vsakodnevni telefonski klici s posameznih upravnih enot, kjer podeljejo dovoljenja po novem zakonu. V direkciji so v stiku z vsemi občinami, kjer se odvija kakršna koli rudarska dejavnost, saj mora po novem zakonu lokalna skupnost ob vsaki prošnji za koncesijo dati svoje mnenje. Kot pravi dr. Salobir, nastaja pri njih prava podatkovna baza za ta dela po vsej Sloveniji, česar prej ni bilo.

"Po ocenah okoljevarstvenikov je zakon dober, kar je zanimivo, saj so ravno oni imeli v postopku sprejemanja zakona največ pripomb. Rudarska stroka gleda na zakon o rudarstvu kot na novost, ki se uveljavlja. Tudi zaposleni v tunelogradnji so sprejeli dejstvo, da se v skladu z novim zakonom pri njih opravljajo rudarski inšpekcijski pregledi. Naš zakon so dobro ocenili tudi v sosednjih državah in povpraševanje po angleški verziji zakona

je veliko. Poslali smo ga na vse sedeže direktij za rudna bogastva evropskih držav. Načrtujemo, da bomo konec leta pripravili skupen sestanek vseh, ki smo zakon pripravljali, in pregledali vse komentarje, pripombe na zakon in izkušnje ter izdali pregled teh ugotovitev," komentira prvo leto veljavnosti zakona dr. Salobir.

Zakon o rudarstvu je bil potreben, četudi površni opazovalci morda menijo, da rudarstvo v Sloveniji zamira. Dr. Salobir takšne namige odločno zanika: "Zamira le določena panoga rudarstva, ker se zmanjšuje odkop premoga. Druge dejavnosti, to so kamnolomi, peskokopi, različna rudarska dela, ki ne izkoriščajo mineralne surovine, pa so v porastu. Naredili smo obširno analizo rudarskih del in zaposlenih v tej dejavnosti in trdimo, da se rudarstvo krepi, vendar na površinskih delih. Vzrok za to je med drugim velika poraba gradbenega materiala za gradnjo cest, železnic in različnih drugih objektov."

Oktobra letos bodo zabeležili štiri leta delovanja direkcije. Da je v tem času zaživel in uspešno dela, je po besedah dr. Salobirja velika zasluga Ministrstva za gospodarske dejavnosti, ki je podpiralo njen zagon in sedaj podpira njen razvoj, kadrovske politiko, projekte, poskrbelo je tudi za opremo za delo. Tudi z novim vodstvom ministrstva v direkciji uspešno sodelujejo.

V preteklih štirih letih so v direkciji opravili veliko dela. Največ seveda pri nastajanju zakona in v njegovi parlamentarni obravnavi in sprejemanju. V času veljavnosti zakona pa so že veliko dela opravili pri pripravi podzakonskih aktov, ki naj bi jih bilo kar okoli 60 in vse naj bi pripravili v dveh do štirih letih. Nastali sta že dve pomembni uredbi, in sicer uredba o plačilu za koncesijo in uredba za sanacijo degradiranih površin.

Direkcija se je v zadnjem času strokovno okrepila, saj ob direktorju dr. Borisu Salobirju delajo še trije sodelavci. "Ob ustanovitvi direkcije smo si najprej prizadevali, da bi pridobili redno zaposleno tajnico. Tu gre

vsa zahvala Premogovniku Velenje, ki nam je to željo uresničil s svojim kadrom. Prva sodelavka na tem delovnem mestu je bila Suzana Puc, za njo je prišla Milena Iršič in obe sta orali ledino v direkciji in spoznavali ljudi s tega področja po vsej Sloveniji. Od marca letos tajniške posle opravlja Ida Meško, ki je Velenčanka, je pa prej tri leta delala v finančni službi Ministrstva za gospodarske dejavnosti in ima že veliko izkušenj.

Pridobili smo tudi štipendista vlade za rudarstvo, to je univerzitetnega diplomirane inženirja rudarstva Marka Fajiča, ki je letos opravil strokovni izpit iz administrativnih postopkov in pripravniški izpit in je moja 'desna roka'. Zdaj pa v delo uvajamo še absolventa rudarstva Simona Friškoveca, ki je delno štipendist vlade za področje rudarstva in načrtujemo, da bi ga po diplomii zaposlili pri nas. Ta tim je opravil

ogromno dela v zvezi s pripravo, sprejemanjem in izvajanjem zakona," je svoje sodelavce predstavil dr. Salobir in v isti sapi dodal, da je sedaj njihovo delo opravljeno nekako do polovice.

'Mejnik' je namreč uredba o objavi koncesionarjev, ki bo predvidoma v začetku septembra izšla v Uradnem listu. Druga polovica njihovega dela bo strokovno zahtevnejša. Opraviti bo treba razgovore z vsakim koncesionarjem, uveljaviti zasebne in državne interese in s koncesionarji podpisati pogodbe. Dela seveda ne bo zmanjkalo tudi potem, ko bodo vzpostavili vse datoteke, podelili vse koncesije, z vsemi podpisali pogodbe. Postal bo sicer bolj rutinsko, saj se zdaj tudi sami učijo, kajti kot pravi dr. Salobir ni prakse oziroma vzorca, po katerem bi lahko delali.

Diana Janežič

V letu dni so v direkciji za rudna bogastva prejeli 241 prošenj za podelitev koncesije delujočim obratom, ki izkoriščajo mineralne surovine. Z njimi so se ukvarjali dr. Boris Salobir, Simon Friškovec, Ida Meško in Marko Fajič (na sliki od leve).

Marko Fajič: "Delo v direkciji je morda malo drugačno od tistega, kar smo se učili na fakulteti; v bistvu gre bolj za gospodarjenje z mineralnimi surovinami, kajti direkcija je prevzela to nalogo, ki izhaja iz novega rudarskega zakona. Pri tem delu sem se že precej novega naučil, spoznavam pa, da se bom veliko še moral."

Simon Friškovec: "Vključil sem se v delo direkcije kot absolvent rudarstva in upam, da bom dobro spoznal postopke, ki jih mora speljati direkcija za pridobitev koncesije, pri sklepanju koncesijskih pogodb. Želim si tudi vnaprej sodelovati na tem področju. Delo je zanimivo. Ne obsega tehnologije izkopavanja in pridobivanja mineralnih surovin, kar je glavni poudarek pri študiju rudarstva, a menim, da se kot rudarski inženir moram seznaniti tudi s tem delom."

Ida Meško: "V direkciji sem pravzaprav poslovna sekretarka, ki mora opraviti različna dela in se pri njih mnogokrat tudi znajti po svoje oziroma znati reagirati pravilno. To delo me zelo veseli ravno zato, ker ni zgolj tajniško delo. Poskušam se izobraževati tudi v rudarstvu, ob prihodu v direkcijo pa sem nasploh spoznala celotno področje rudarstva, podjetja, ki spadajo vanj, mnogo novih ljudi in z vsemi zdaj dobro sodelujemo."

Sistem ravnanja z okoljem

Nadaljujemo z delom

Ko smo ob letošnjem rudarskem prazniku sprejemali certifikat sistema ravnanja z okoljem, smo se zavedali, da je dogodek le eden od mejnikov v izvajanju sistema ravnanja z okoljem, ki nas zavezuje k nadaljnjemu spremljanju vplivov na okolje, preprečevanju nastajanja novih in zmanjševanju obstoječih z izvedbo zastavljenih programov. Za pridobitev potrdila zunanje institucije o vzpostavitvi sistema smo opravili zahtevno in obsežno delo. Ker pa želimo, da bi dosežene rezultate ohranili in jih izboljševali, morajo postavljeni cilji postati lastni cilji vseh zaposlenih pri njihovem vsakodnevnem delu.

Redna zunanja presoja sistema ravnanja z okoljem je predvidena v **januarju 2001**. Časa ni na pretek, zato bomo v jesenskem času izvedli niz aktivnosti, kot smo si jih zastavili v našem sistemu.

V septembru bomo pregledali izvajanje okoljskih programov. Za izboljšanje stanja v okolju smo jih zastavili 27, od tega je bilo v izvajanju že 14 programov, za 13 programov pa smo izdali programske naloge. Delo programskega sveta, ki ga vodi tehnični direktor podjetja, bo usmerjeno predvsem v pregled stanja in odpravo kritičnih točk, ki izvajanje programov ovirajo.

V septembru in oktobru bomo izvedli simulacije izrednih razmer. Za vsak vpliv na okolje smo predvideli tudi možnost pojavnega povečanega vpliva in za take (izredne) primere predvideli plan ukrepov, podobno kot plane obrambe in reševanja v jami. Da bi v takih primerih primerno ukrepali, smo spomladi izvedli izobraževanje tistih delavcev, ki so neposredno povezani z vplivi na okolje, v jesenskem času pa bomo izobraževanje preverili tudi v praksi.

surovine

Surovine so v vsakem proizvodnem procesu eden glavnih prisiljenih omejevalnih faktorjev. Poredi problemi okoljske kulture, ki so se do danes nabrali v okolju, nam dajejo dodatno motivacijo in spodbujajo izvajanje, da sprejemamo svoj delni odgovor. Vedno bolj spoznavamo, da v surovinah na svojo ravnost po naši svojih možnostih in trenutnega razpoložljivosti, da nam kratko malo ni dovoljeno vse, kar je mogoče.

Dolgo časa nam je bilo takšno spopiranje tuje, saj so bile naše misli usmerjene samo v edino pravilo sklonitve in poizkušanja narave. S preobrnjenjem okoljske kulture ter z ustreznimi programi moramo v prihodnosti poskrbeti za racionalnejšo uporabo surovin.

V delovnem procesu (Premogovnik Velenje) uporabimo le pomembnejše surovine: jamski les, železo, cement, oja in maziva, razrezni deli, električni izolacijski material in razstrelivo.

Del surovin želimo v prihodnosti nadomestiti z okolju prijaznejšimi, zato da bi bila poraba naravnih virov manjša ter da bili na drugo stran negativni vplivi uporabljenih surovin na okolje čim manjši.

Surovine in pomožni materiali, ki so potrebni za nemoteno izvajanje delovnega procesa, so uporabi izjemno svobodno izpostavljeni v odpadke. Med njimi so tudi takšne surovine, ki imajo izredno negativen vpliv na okolje in zdravje, zato smo jih obravnavali kot samostojen okoljski segment in med njimi namenili posebno pozornost opazni in mrazovi ter jih nabavili na mestih, kjer imajo oja in emulgatorja oja.

Oja in maziva, ki jih uporabljamo v Premogovniku Velenje, nam v skladu z letno pogodbo dobavljajo podjetja Petrol. To podjetje po mesečnem dogovoru sodeluje v vseh dnevih odpadke, ki nastanejo v našem proizvodnem procesu. Pri nakupu oja in maziva ter pri postopku njihove uporabe si prizadamo prvotno uskladi podjetja nabave surovin, njihove vnapretil in končne predaje odpadka posredniškemu obravnavanju odpadnih oja.

Pomembno vlogo pri izvajanju teh postopkov ima koncept zgradnje primernih skladov za skladiščenje in shranjevanje odpadnih oja in maziva po posameznih podjetjih. S temer la sponornim nadzor nad protokoli surovin.

Stanje pri porabi oja in maziva je bilo velikega obsega dobro, zabeležen pa so nekateri predlogi, s pomočjo katerih bi bil razmer med oja in maziva bolj usklajeno.

DELOVNI PRILAGODITVI ZA OJA, KAJ DELAMO PA TUDI ZA TISTO, ČEMUR NE DELAMO. (VIR: LAMAR)

- jamski les
- železo
- cement
- oja in maziva
- rezovni deli
- električni izolacijski material
- razstrelivo

obremenjavanja okolja, preverili upoštevanje zakonodaje in ostalih zahtev, primernost postavljenih ciljev ter vpliv izvajanja programov na doseganje ciljev. Vsebinsko okoljskih poročil bomo povzeli v Okoljskem poročilu Premogovnika Velenje, ki bo osnova za izdelavo smernic okoljskih dejavnosti za leto 2001 na strateški konferenci v novembru 2000.

Decembra nas čaka verificiranje ciljev in programov z ozirom na sklepe strateške konference, ki bo konec novembra, in obnova registra okoljskih vidikov in vplivov. Izdelali bomo tudi okoljsko poročilo Premogovnika "Za okolje", nato pa bodo sledile priprave na zunanjo presojo.

V januarju načrtujemo notranjo presojo izvajanja sistema, primernost in skladnost z zahtevami standarda pa bodo konec januarja 2001 preverjali presojevalci Slovenskega Inštituta za kakovosti in meroslovje.

V okoljskem poročilu 2000 smo ugotavljali, da naše okolje ni samo prostor, v katerem živimo, temveč da smo sami del njega. Prav zaradi tega sem prepričan, da bomo skupaj vložili zahtevan trud in voljo in predvidene aktivnosti izvedli v rokih in v okviru postavljenih zahtev, da bodo rezultati zunanje presoje sistema ponovno potrdili primeren odnos Premogovnika v skrbi za okolje.

Vodja Sistema ravnanja z okoljem
Franci Lenart

Vplive na okolje bomo ponovno ovrednotili na vseh enajstih okoljskih področjih ter njihove parametre primerjali s stanjem leta 1998. Preverili bomo obdobje 1.1.1999 - 1.10.2000 in ugotavljali morebitna znižanja

Kako razvijajo podjetništvo v ZDA

Poročilo o strokovni in izobraževalni ekskurziji po ZDA

Konec aprila in v začetku maja 2000 sem se s skupino šestnajstih absolventov magistrskega programa Podjetništva na Ekonomski fakulteti v Ljubljani udeležil ekskurzije po zahodni obali ZDA. Ekskurzijo smo organizirali v lastni organizaciji s pomočjo številnih donatorjev in sponzorjev, s svojimi kontakti pa sta nam pomagala tudi profesorja Ekonomske fakultete dr. Tea Petrin in dr. Aleš Vahčić. V ekskurzijo smo vključili tudi ogled nacionalnih parkov: Yosemite, Death Valley in Grand Canyon.

San Francisco ter Berkeleyska univerza

Prvi del potovanja smo pričeli v San Franciscu, v mestu Zlatih vrat (Golden Gate), znamenitih starinskih tramvajev (Cable cars), ribiške luke (Fisherman's Wharf), slovitega Alcatraza in seveda močnega gospodarskega in finančnega središča, ne samo zahodne obale, temveč celotne ameriške polobe.

Obisk Berkeleyske univerze, ki se ponaša z 21.723 dodiplomskimi in 8.552 podiplomskimi študenti ter s 16 dobitniki Nobelove nagrade, smo pričeli na Haasovem inštitutu v okviru Haas School of Business (<http://www.haas.berkeley.edu>). Ustanovljena je bila leta 1898, je najstarejša poslovna šola na javnih univerzah v ZDA, poimenovana po Walterju A. Haasu, ki je bil predsednik Levi Strauss & Company skoraj 30 let. Locirana je v kampusu, ki ga je projektiral arhitekt Charles Moore na površini 60 km² in je bil dokončan šele leta 1995, s stroški izgradnje okoli 55 mio USD. V ZDA spada šola med 10 najboljših (vključujoč college), njen MBA program pa celo na 8. mesto. Je ena vodilnih po obsegu znanja in idej v vseh sferah poslovanja in managementa ter posebno inovativna na področju podjetništva. Ves čas je imela močan vpliv na razvoj Silicijeve doline, občuten pa je bil tudi obratni vpliv.

Haas School of Business je ena najboljših podjetniških šol v ZDA

Od 1. julija 1998 vodi šolo dr. Laura Tyson, ki je bila prej ekonomska svetovalka Billu Clintonu in je trenutno v ZDA edina ženska, ki vodi poslovno šolo. V Sloveniji je bila letos proglašena za zunanjo svetovalko in stalno sodelavko Ekonomske fakultete v Ljubljani. Na Haasovem inštitutu za podjetništvo so nam predstavili programe svojega dela, posebne dodiplomske in MBA akcije, ki so usmerjene prvenstveno

na tri področja: podjetništvo, tehnologija in mednarodni poslovni management. Smisel njihovih programov, še posebej MBA, je predvsem v podpori, po njihovih besedah, epicentra svetovne Nove ekonomije na dvorišču San Francisco Bay/Silicon Valley, kjer je izvor informacijske revolucije, internetne ekonomije, digitalne ere. Vsaka generacija absolventov ustvari kopico novih podjetij, ki delujejo v manjših mrežah letnikov, skupnega areala že postavljenih podjetij in imajo priporočilo za vstop v bogato okolje najmočnejše ekonomije na svetu. Pri tem so jim v podporo Lesterjev razvojni center, mesečni forum podjetnikov, inkubator novih podjetij, sklad rizičnega kapitala, organiziran pa je tudi nagradni sklad za najboljše. Študij podjetništva je zelo podoben kurikulumu pri nas, pa vendarle direktno orientiran v poslovno sfero.

Obisk podjetniškega pospeševalnega centra

Pot strokovnega izpopolnjevanja smo nadaljevali v središču realizacije mnogih diplomantov z Berkeleyja in drugih univerz. Naši gostitelji v Fresnu, sredi polsuhe, vendar intenzivno namakane agrarne pokrajine, so bili predstavniki SBA agencije (Small Business Administration - <http://www.sba.gov>), ki je bila ustanovljena leta 1953, s ciljem pomagati razvijati malo podjetništvo, mu svetovati in ga ščititi in s tem razvijati nacionalno ekonomijo. Center v Fresnu je bil v letu 1998 proglašen za najboljši in najbolj dejaven center za podporo in razvoj podjetništva v ZDA.

Med predstavitvijo so nas predvsem presenetili s svojo izredno prijaznostjo, neposrednim navdušenjem in pripravljenostjo. Če je bilo na Berkeleyju moč čutiti kanček akademske oholosti, smo tu spoznali pravi primer odprtosti in dela za uporabnike.

Avtor članka v Dolini smrti

Direktor Antonio Valdez nam je predstavil okvire njihovega delovanja ter svoje sodelavce. Pomembne so institucije, ki sodelujejo z osrednjo vladno ustanovo za podporo malega podjetništva. Predstavnik California Bank&Trust nam je razložil politiko bančnih vlaganj, kjer vidijo v financiranju dobrih zamisli največje možnosti za rast svoje klientele in bančnega potenciala. Podjetnik, Libanonec Guy de Bas, nam je predstavil svojo tovarno čokolad. Predstavnik ustanove SCORE (<http://www.score.org>) nam je predstavil princip brezplačne pomoči podjetnikom s strani upokojenih vodilnih delavcev. Predstavnik ruske manjšine nam je predstavljal projekte za tujejezične emigrante.

Obiskali smo tudi Central Valley Incubator (enega izmed 585 v S. Ameriki – <http://www.nbia.org>), kjer so nam prikazali širok krog njihovih storitev (tudi CART, Center za napredne raziskave in tehnologijo - <http://www.cart.org>) za nove podjetnike in dinamiko njihove hitre izgradnje ter rasti. Že naslednji dan poti so nam sporočili, da so našemu obisku namenili tudi osrednjo stran v lokalnem časopisu Fresno Journal.

Kmetovanje je v Kaliforniji velik posel

Na poti proti Bakersfieldu smo v Delanu obiskali hrvaškega potomca drugega rodu, kmetovalca, največjega izvoznika namiznega grozdja in južnega sadja v Kaliforniji. Sam proces kmetovanja ima kaj malo skupnega z našim razumevanjem kmetijstva. Sicer že ostareli, 77-letni podjetnik, ki se je srečal s tremi ameriški predsedniki, nam je razložil svojo življenjsko pot, delovanje multinacionalnega, globalnega podjetja, ki je vodeno z njegove farme. Pokazal nam je tovarno embalaže (stiropor), silne hladilnice (za pet košarkarskih igrišč), predvsem pa princip vodenja posresta.

Svoje poglede je strnil s prikazom konjunktura pri določenih artiklih in s smotrnim gospodarjenjem resursov, pri katerem gre ves čas za pridelavo artiklov, ki prinašajo največje koristi, brez sleherne sentimentalnosti in tradicionalne zasvojenosti.

Skupina slovenskih absolventov ob sekvoji

Podjetniški inštitut išče kontakte v Evropi

V Bakersfieldu smo obiskali Weillov inštitut SBDC (<http://www.sbdc.org>), ki skrbi za vsestranski razvoj malih podjetij, za njihovo hitrejšo in učinkovitejšo rast, z metodami finančnega, marketinškega in tehnološkega svetovanja in z delavnicami, kjer simulirajo visoko tekmovalno okolje. V središču bombažne pridelave, elektronske industrije in country&western glasbe bi najraje navezali z nami praktične stike, prodali kakšno svojih storitev in priporočili izstop katerega svojih varovancev v mednarodno arenno, v našem primeru v Evropo.

Od brezdomca do milijonarja

John Hodges, predstavnik SBA, nas je popeljal do visoko-tehnološkega podjetja Tel-Tec, Inc., kjer nas je sprejel živi prototip uspešnega podjetnika Morgan Clayton. Ukvarjajo se z varovanjem premoženja. Kakšnih 10.000 strank kontrolirajo s svojo opremo iz komandnega centra, ki je videti kot upravljanje vesoljske ladje v Vojnah zvezd. Svojo pot je pričel na revnem Jugu, s svojimi idejami in zagnanostjo ter s pomočjo različnih agencij pa je pri štiridesetih postal eden najplivnejših ljudi v Silicijevi dolini. S predstavniki SBDC smo preživeli tudi prijeten večer v znanem Buck's Owen (country zvezdnik) lokalu, z glasbo, ki slikovito ponazarja kreativnost in nezaustavljivo podjetnost tamkajšnjih ljudi. Da je glasba pomembna ter kaže duh in atraktivnost področja, pove ime glavne avenije v mestu, Buck's Owen Avenue ter podatek, da ti medijski mogotci veliko investirajo v najraznovrstnejša podjetja v dolini.

Silicijevo dolino smo zapustili v smeri proti Nevadi in mimo Death Valley pa Las Vega-

sa in Grand Canyonu prešli Arizono, tudi Phoenix. Na zahodno obalo smo prišli pri San Diegu, za trenutek smo skočili v mehiško Tijuano in potem skozi Orange County (nekdaj središče pridelave pomaranč in južnega sadja) do Los Angelesa.

UCLA - stičišče študentov iz vsega sveta

V drugem največjem mestu ZDA smo obiskali državno univerzo UCLA (<http://http://www.ucla.com>), njen kampus, fakultete in knjižnice. V kratkem času obiska nas je najbolj pritegnila osrednja knjigarna, kjer smo skoraj vsi udeleženci ekskurzije obogatili svoj knjižni fond iz zbirke najmodernejših del ekonomije, managementa in seveda podjetništva.

Med mnogimi znanimi inštituti in fakultetami je za naše področje najbolj zanimiva Anderson School of Management, s podobno strukturo in programi kot Berkeley, morda le z večjo internacionalno usmerjenostjo ter večjim poudarkom na večnacionalni zasnovi. Znano je, da živi v 14-milijonskem Los Angelesu več kot 50 narodnosti, v tolikšnem obsegu (Japonci nad 0,5 mio, Kitajci, Korejci, Vietnamci, Nemci, Italijani ipd.), da popolnoma ohranijo svojo nacionalno in jezikovno integriteto.

Splošni zaključek celotne ekipe po uspešnem potovanju je, da smo z zelo inventivno akcijo, kot se spodobi podjetnikom, znatno obogatili naš študijski proces in znanje, navezali mnogo osebnih in poslovnih kontaktov ter veliko storili za promocijo naše države. Prepričani smo, da bomo udeleženci te ekskurzije pridobljeno znanje in izkušnje s pridom uporabili tudi pri podjetniškem udejstvovanju doma, v Sloveniji.

Marijan Lipičnik

PROSTOVOLJNO DODATNO POKOJNINSKO ZAVAROVANJE

Vodstvo Premogovnika Velenje razmišlja o vključitvi v pokojninski načrt prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja. Da bomo zaposleni vedeli, kaj to pomeni, vam pojasnjujemo!

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je začel veljati 1.1.2000, omogoča prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje. To zavarovanje v osnovi krije izplačilo **dodatne starostne ali predčasne pokojnine**. V tem primeru z vključitvijo v zavarovanje zavarovanec prevzame omejeno naložbeno tveganje. Zagotovljen mu je **zajamčen donos** na vplačano čisto premijo, za katerega jamči upravljavec pokojninskega sklada.

Možno pa se je dodatno zavarovati še za pravico **do dodatne invalidske in družinske pokojnine**. V tem delu dodatnega prostovoljnega zavarovanja je zagotovljeno **zajamčeno izplačilo** in zavarovanec ne prevzema naložbenega tveganja. Vanj se lahko vključijo le tisti posamezniki, ki so uživalci pravic iz obveznega zavarovanja pri zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Prepovedana je istočasna aktivna vključitev v več prostovoljnih dodatnih pokojninskih zavarovanj.

FINANCIRANJE PROSTOVOLJNEGA DODATNEGA ZAVAROVANJA

Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje je **financirano s premijami**, ki jih na svoje osebne račune pri vzajemnem pokojninskem skladu vplačujejo:

- **zavarovanci**,
- v korist zavarovancev **delodajalci**, pri katerih so zaposleni,
- lahko tudi **oboji**.

Premije se plačujejo praviloma mesečno, s pokojninskim načrtom pa se lahko določijo tudi drugi roki (npr. polletni ali letni). Zakon za **uveljavitve davčne olajšave omejuje višino premij** v absolutnih zneskih, tako navzdol kakor tudi navzgor.

Mesečna premija za prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje ne more biti **nižja od 3.000 SIT** oziroma letna ne nižja od 36.000 SIT.

Mesečna premija za prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje ne more biti **višja od 24%** višine prispevkov skupne prispevne stopnje za zavarovanca in delodajalca za **obvezno** pokojninsko in invalidsko zavarovanje, vendar **ne več kot 30.000 SIT** mesečno oziroma 360.000 SIT letno.

Višina premij se lahko **spreminja v skladu z gibanjem povprečnih plač** v državi na način, ki ga predpiše minister za finance.

S pokojninskim načrtom lahko določimo tudi **višje zneske** mesečnih premij. V tem primeru zavarovanec in delodajalec uveljavita davčno olajšavo le do zneska z zakonom predpisane najvišje premije.

Pokojninski načrt prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja, se lahko **financira**:

- s **prispevki enega ali več delodajalcev**,
- z **delno udeležbo delodajalca**.

Kolektivno oziroma **poklicno** zavarovanje imenujemo tisto prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje, v katerem je **delodajalec udeležen pri financiranju** tega zavarovanja.

Zakon za to zavarovanje določa naslednja **pravila!**

- Določa pravne subjekte, ki se **štejejo za delodajalca**, ki lahko sam ali skupaj z drugimi, oblikuje pokojninski načrt in ga v celoti ali deloma financira.
- **Vsem delavcem**, ki so zaposleni pri delodajalcu, ki financira pokojninski načrt, mora biti **omogočena vključitev** v prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje pod **enakimi** pogoji, dovoljena je le **izjema** pogojevanja vključitve z **do enega** leta trajajočo predhodno **delovno dobo** pri delodajalcu.
- **Pogojevanje** sklenitve delovnega razmerja z vključitvijo delavca v prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje je prepovedano.

Če želi delodajalec, ki financira poklicno zavarovanje, pridobiti davčne olajšave, mora pokojninski načrt vključevati **najmanj 66% vseh delavcev**, ki so pri njem zaposleni.

V primeru, da **delodajalec le delno financira poklicno zavarovanje**, se **pokojninski načrt oblikuje v skladu s kolektivno pogodbo**. V tem primeru so:

- **stranke kolektivnega dogovarjanja delodajalec in reprezentativni sindikati** pri delodajalcu;
- v primeru, da **kolektivne pogodbe ni mogoče sklepati**, se pokojninski načrt

oblikuje s **posebno pogodbo** med delodajalcem in zaposlenimi;

- **v imenu zaposlenih, o sklenitvi pogodbe o oblikovanju pokojninskega načrta**, odločajo **reprezentativni sindikati**, če teh ni, pa:

svet delavcev, če tega ni:

- **zbor delavcev**, ki sprejme sklep o sklenitvi pogodbe z večino glasov vseh zaposlenih (ta sklep mora **potrditi notar** v notarskem zapisu;)
- o **sklenitvi** pogodbe o oblikovanju pokojninskega načrta **na strani delodajalca odloča uprava** družbe.

IZVAJALCI POKOJNINSKEGA NAČRTA

Pokojninski načrt, ki je osnova za davčne olajšave, so **pooblaščen** izvajati:

- **pokojninski skladi** ali
- **zavarovalnice**, ki imajo dovoljenje za opravljanje poslov življenjskega zavarovanja, po zakonu o zavarovalništvu.

Pokojninski skladi se oblikujejo:

- kot **vzajemni pokojninski skladi** ali
- kot **pokojninske družbe**.

S **pokojninskim načrtom** določimo:

- **vrsto in obseg** pravic iz dodatnega prostovoljnega pokojninskega zavarovanja,
- **pogoje** za pridobitev pravic,
- **postopek** za uveljavljanje teh pravic.

Odobriti ga mora minister za delo in le tako lahko uveljavimo z zakonom predpisane davčne olajšave.

DAVČNE OLAJŠAVE

Dohodnina se ne plačuje od zneskov vplačanih premij vse do začetka izplačevanja dodatne po-

kojnine oziroma uveljavitve pravice do odkupne vrednosti.

Osnova za obračun dohodnine se **zmanjša** za znesek vplačane premije, **tudi za znesek**, ki ga je **vplačal delodajalec**. **Davčna olajšava** se nanaša **največ** na višino mesečne oziroma letne premije, določene v zakonu.

Ko **zavarovanec uveljavi** pravico do dodatne starostne ali predčasne pokojnine, se mu v posameznem letu izplačani zneski **štejejo v osnovo** za obračun dohodnine.

V primeru izrednega prenehanja prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja zavarovanec ali drug upravičenec, ki je pridobil pravico do izplačila odkupne vrednosti in to pravico uveljavil, ali v primeru smrti zavarovanca, nastopi z istim dnevom **obveznost plačila** davka od osebnih prejemkov in dohodnine.

Delodajalcu se premije, ki jih je vplačal v posameznem letu:

- priznajo kot davčna olajšava pri plačilu **davka od dobička**, za leto v katerem so bile vplačane;
- za oprostitev se upoštevajo le z zakonom določene najvišje mesečne ali letne premije;
- od premije se **ne plačujejo prispevki za socialno varnost**;
- premije se **ne štejejo za izplačano plačo** zavarovanca;
- premij ni mogoče upoštevati pri izračunu pokojninske osnove iz obveznega zavarovanja.

PRAVICE IZ PROSTOVOLJNEGA DODATNEGA ZAVAROVANJA

Zagotovljene so naslednje pravice:

- **dodatna starostna** oziroma **predčasna** starostna pokojnina v obliki mesečne pokojninske rente,
 - **dodatna invalidska** pokojnina,
 - **dodatna družinska** pokojnina.
- Za **pridobitev** dodatne starostne pokojnine je potrebno:
- dopolniti starost **58 let**,
 - **uveljaviti** pravico do pokojnine iz **obveznega** zavarovanja,
 - **trajanje** prostovoljnega dodatnega zavarovanja **najmanj 10 let**.

V primeru, ko zavarovanec pridobi in uveljavi pravico do pokojnine iz obveznega zavarovanja, pri tem pa

še ne izpolni pogojev za pridobitev pravice do dodatne starostne pokojnine, lahko zahteva **mirovanje** prostovoljnega dodatnega zavarovanja za čas do izpolnitve pogojev.

Pravico do **predčasne** dodatne starostne pokojnine je možno pridobiti le v takem primeru, da je ta možnost vsebovana v pokojninskem načrtu, ob tem pa mora zavarovanec izpolnjevati:

- starost **53 let**,
- ne vključenost v **obvezno** zavarovanje,
- **trajanje** prostovoljnega dodatnega zavarovanja **najmanj 15 let**.

Pridobitev pravice do dodatne **invalidske** pokojnine je možna, če je vsebovana v pokojninskem načrtu.

Do dodatne **družinske** pokojnine je upravičena oseba, ki je po določbah zakona **upravičena** do vdovske ali družinske pokojnine iz **obveznega** zavarovanja.

VKLJUČITEV V PROSTOVOLJNO DODATNO ZAVAROVANJE

Vključitev je odvisna od **izvajalca** tega zavarovanja. Če je izvajalec **zavarovalnica** oziroma **pokojninska družba**, se oseba vključi v prostovoljno dodatno zavarovanje tako:

- da **sklene pogodbo** z zavarovalnico ali pokojninsko družbo,
- ali **pristopi** k tej pogodbi.

Če je **izvajalec** prostovoljnega dodatnega zavarovanja **vzajemni pokojninski sklad**, je vključitev pogojena s **pristopom** k pravilom tega sklada.

Posameznik je lahko **vključen** v prostovoljno dodatno zavarovanje **le na podlagi enega** pokojninskega načrta.

POGOJI ZA PRENEHANJE PROSTOVOLJNEGA DODATNEGA ZAVAROVANJA

Prenehanje prostovoljnega dodatnega zavarovanja je lahko:

- **redno** - za redni razlog prenehanja se šteje **pridobitev pravic**, ki jih zagotavlja zavarovanje
- **izredno**
- **izstop** iz prostovoljnega dodatnega zavarovanja;
- izvajalčeva **odpoved** pogodbe o prostovoljnem dodatnem zavarovanju;
- **smrt** zavarovanca;
- **prenehanje izvajalca** prostovoljnega dodatnega zavarovanja.

REDNO PRENEHANJE PROSTOVOLJNEGA DODATNEGA ZAVAROVANJA

Ko član vzajemnega pokojninskega sklada **pridobi pravico** do dodatne pokojnine, upravljavec tega sklada:

- **unovči** odkupno vrednost enot premoženja vpisanih na njegov osebni račun,
- **sklene** v imenu in za račun tega zavarovanca **življenjsko zavarovanje**, ki zagotavlja doživljenjsko mesečno rento,
- **višina** pripadajoče **rente** se izračuna po **aktuarskih načelih**;
- izračun je tak, kot da bi bila v enkratnem izplačana čista premija, v višini odkupne vrednosti enot, knjiženih na zavarovančevem osebnem računu;
- **zavarovanec lahko sam izbere zavarovalnico** pri kateri bo upravljavec zanj sklenil življenjsko zavarovanje.

V primeru, da je **izvajalec** pokojninskega načrta **zavarovalnica** ali **pokojninska družba**, ki **sama izplačuje** dodatne pokojnine, mora sredstva v višini odkupne vrednosti police **prenesti** z računa kritnega sklada **na sklad namenjen izplačilu doživljenjskih mesečnih rent**.

V primeru, da je pokojninska družba **prenesla** izplačilo dodatnih pokojnin **na zavarovalnico**, mora z njo in v imenu in za račun zavarovanca **skleniti življenjsko zavarovanje**, ki mu zagotavlja doživljenjsko mesečno rento.

IZREDNO PRENEHANJE PROSTOVOLJNEGA DODATNEGA ZAVAROVANJA

Zavarovanec prostovoljnega dodatnega zavarovanja lahko **kadar koli izstopi** iz tega zavarovanja.

Podati mora predhodno **pisno izjavo o izstopu**, z rokom določenim v pokojninskem načrtu.

- **Upravljavec** vzajemnega sklada mu mora **izplačati** denarno izplačilo v višini odkupne vrednosti enot premoženja sklada vpisanih na njegovem osebnem računu.

- Izračuni odkupne vrednosti se opravijo po določilih zakona.

Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje preneha zaradi **odpovedi izvajalca** dodatnega prostovoljnega zavarovanja. To je možno zaradi:

- **subjektivnih** razlogov povezanih z ravnanjem zavarovanca;
- **neplačevanje** premij,
- **neresnični podatki**, relevantni za sklenitev zavarovanja,
- **objektivnih** razlogov,
- prenehanje delovnega razmerja pri delodajalcu.

Zavarovanec se lahko namesto za izplačilo odkupne vrednosti premoženja **odloči za zadržanje pravic** iz vplačanih enot pre-

moženja, vpisanih na osebem računu. V tem primeru:

- o tem pisno **obvesti** upravljalca;
- upoštevati mora določen **rok** po prejemu obvestila upravljalca;
- v tem času **preneha obveznost plačevanja premij** v prostovoljno dodatno zavarovanje;
- zavarovanje in s tem zavarovalno kritje, pa v tem času **ostajata**;
- pogoji za vzpostavitev mirovanja in dolžina trajanja takega obdobja, so določeni v pokojninskem načrtu.

Prostovoljno dodatno zavarovanje preneha v primeru, če zavarovanec **umre**, preden je pridobil pravico do dodatne pokojnine.

- Izvajalec prostovoljnega dodatnega zavarovanja v tem primeru **osebi, ki jo je navedel zavarovanec in na njeno zahtevo**, izplača enkratno denarno izplačilo v višini odkupne vrednosti enot premoženja, vpisanih na osebem računu umrlega zavarovanca, po izračunu, ki je določen v zakonu.
- Če upravičenec ni naveden, preide po smrti zavarovanca pravica zahtevati izplačilo odkupne vrednosti na **njegove dediče**.

S pridobitvijo pravice do dodane invalidske pokojnine ali dodane družinske pokojnine, **preneha zavarovanje, ki krije dodatno starostno pokojnino**. V tem primeru izvajalec pokojninskega načrta **vplača v enkratnem znesku dodano čisto vrednost** v višini odkupne vrednosti, v imenu in za račun zavarovanca.

V primeru, da **preneha zavarovanje**, ki ga **financira delodajalec**:

- lahko zavarovanec zahteva **izplačilo odkupne vrednosti** že ob prenehanju zavarovanja, če je bil v pokojninski načrt vključen najmanj 120 mesecev (10 let);
 - če je bil vključen krajši čas, mora za izplačilo **počakati**, da preteče 120 mesecev (10 let) od vključitve v pokojninski načrt.
- Pod določenimi pogoji je **možen prehod** iz enega pokojninskega načrta v drugega;
- če gre za pokojninske načrte, ki omogočajo davčne olajšave;
 - če premije niso bile plačane za obdobje krajše od 36 mesecev (3 leta);
 - ob tem prehodu je potrebno soglasje novega izvajalca pokojninskega načrta.

NADZOR

Nadzor je **notranji** in **zunanji**.

Notranji nadzor pomeni **varovanje** z vrsto nadzornih funkcij in mehanizmov izvajalcev prostovoljnega dodatnega zavarovanja.

Zunanji nadzor opravljajo:

- Agencija za trg vrednostnih papirjev,
- nadzorni organi po zakonu o zavarovalništvu,
- minister za delo, družino in socialne zadeve,
- Davčna uprava Republike Slovenije.

Ukrepa pri nadzoru sta:

- **začasna prepoved** upravljanja vzajemnega pokojninskega sklada,
- **odvzem dovoljenja** za upravljanje vzajemnega pokojninskega sklada.

POMEN PROSTOVOLJNEGA DODATNEGA POKOJNINSKEGA ZAVAROVANJA ZA DELODAJALCA

Tisti delodajalec, ki oblikuje ali se vključi v pokojninski načrt dodatnega prostovoljnega pokojninskega zavarovanja ter plačuje premije za zaposlene, pridobi naslednje davčne olajšave:

- vplačana premija do zneska z zakonom predpisane najvišje premije se prizna kot **davčna olajšava pri plačilu davka od dobička** pravnih oseb;
- od premij se **ne plačujejo prispevki za socialno varnost** tako, da je premija iz vidika davkov in prispevkov cenejša kot plača;
- od premije se **ne obračunava davek na izplačane plače**, tako imenovani davek na plačilno listo.

Delodajalec lahko s predčasno starostno dodatno pokojnino iz prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja **ponudi možnost upokojitve** svojim delavcem, pred izpolnitvijo pogojev iz obveznega zavarovanja.

Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje **omogoča dodatno socialno varnost** zaposlenih in zmanjšuje pritisk na povečanje plač.

Kot ustanovitelj in delničar pokojninske družbe je delodajalec **soudeležen** pri njenem **dobičku**.

POMEN PROSTOVOLJNEGA DODATNEGA POKOJNINSKEGA ZAVAROVANJA ZA DELAVCA

- Vplačana premija zneska z zakonom predpisane najvišje premije se **ne všteta v osnovo za dohodnino**.
- Dodatna pokojnina delavcu pomeni **nadomestilo za znižano pokojnino** iz obveznega pokojninskega zavarovanja in mu tako zagotavlja večjo socialno varnost po upokojitvi.
- Pokojnine v okviru obveznega zavarovanja bodo ob enaki starosti in pokojninski dobi praviloma nižje, kot so bile po prejšnjem zakonu.
- Tistemu, ki sam plačuje premijo ali del premije za prostovoljno dodatno po-

kojninsko zavarovanje, se **zniža osnova za odmero dohodnine, vendar največ do zneska z zakonom predpisane najvišje premije**.

- Dohodnino bo zavarovanec plačal takrat, ko bo pridobil pravico do dodatne pokojnine.
- Premije in donos so torej neobdavčeni, **obdavčena je le dodatna pokojnina**. Gre za odlog plačila dohodnine in tudi njeno nižjo odmero, saj je le-ta vezana na pokojnino.
- Nov zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju dopušča možnost prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja.
- Odločitev zanj je prepuščena tako delodajalcem kot zaposlenim.

Pripravil: Dušan ZAPUŠEK

Literatura:

Kuhelj, Jože.: Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju z uvodnimi pojasnili in stvarnim kazalom, Uradni list RS, Ljubljana 2000, str. 189-20.

Pred odhodom v tujino

Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije obvešča zavarovane osebe o novi možnosti elektronskega naročanja konvencijskih potrdil za uveljavljanje pravic do nujnega zdravljenja med začasnim bivanjem v tujini prek Zavodove spletne strani <http://www.zzvs.si>.

V okviru celovite akcije "Urejanje zdravstvenega zavarovanja pred odhodom v tujino v letu 2000" Zavod od konca junija 2000 omogoča osebam, ki so obvezno zdravstveno zavarovane v Republiki Sloveniji **elektronsko naročanje potrdil**, ki so določena z meddržavno pogodbo (konvencijo), in sicer za države **Avstrijo, Belgijo, Hrvaško, Italijo, Luksemburg, Nemčijo, Nizozemsko in Romunijo**.

Naročnik potrebuje za uspešno elektronsko naročanje konvencijskih potrdil poleg veljavne kartice zdravstvenega zavarovanja dostop do interneta ter spletni brskalnik Microsoft Internet Explorer ali Netscape Communicator, različico 4.0 ali novejšo. Zaželeno je, da ima naročnik tudi naslov za prejemanje elektronske pošte.

Postopek naročanja je preprost in prilagojen Internetu. Konvencijska potrdila naroči naročnik na spletni strani Zavoda (<http://www.zzvs.si>) **zase** ali za večjo skupino zavarovanih oseb (skupno **največ 7 oseb**), in sicer na podlagi vnosa vidnih podatkov, izpisanih na kartici zdravstvenega zavarovanja. Pristojne službe Zavoda z elektronsko pošto naročniku v roku 24 ur potrdijo sprejem naročila, obdelajo

naročilo in v primeru, da ni ovir za izdajo konvencijskih potrdil (npr.: neuspešna identifikacija osebe, neurejen status zavarovane osebe v obveznem zdravstvenem zavarovanju) pošljejo konvencijska potrdila naročniku z navadno pošto pošiljko **v roku 3 delovnih dni**.

Zavarovane osebe opozarjamo, da je posamezno naročilo lahko vezano le na **eno državo** in da se konvencijsko potrdilo izda za obdobje **največ 90 dni**. Zavarovanim osebam priporočamo, da zaradi potrebne časa za obdelavo naročil in pošiljanja po pošti opravijo naročilo vsaj 4 delovne dni pred odhodom v tujino.

Nova elektronska storitev je **brezplačna**. V obdobju testiranja se je izkazala za **varno**. Informacijski sistem zagotavlja varen prenos osebnih podatkov, Zavod pa se zavezuje, da bo vse podatke varoval v skladu z zakonom o varstvu osebnih podatkov. Dodatne informacije dobijo zavarovane osebe na spletnih straneh Zavoda in v oddelkih oziroma službah za mednarodno zavarovanje v vseh območnih enotah in izpostavah Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije.

Imate delovno dobo na območju Hrvaške?

Meddržavni sporazum o socialnem zavarovanju, ki ga je Slovenija sklenila s Hrvaško, je prinesel novost pri uveljavljanju pravic na področju priznavanja delovne dobe, izpolnjene pred letom 1991 na območju Hrvaške.

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije ne prizna zavarovancem delovne dobe s Hrvaške pri postopkih upokojitve, če le-ta ni potrjena s strani hrvaškega nosilca zavarovanja.

Praksa je pokazala, da je pridobitev potrdila o priznani dobi dolgotrajna, zato priporočamo vsem, ki imate omenjeno dobo, da čimprej pričnete s postopkom za njeno uveljavitev. Najprej to storite zaposleni s 35. leti in več pokojninske dobe in nato do konca leta še vsi drugi. Koliko pokojninske dobe ima posameznik, je razvidno s plačilne kuverte.

V kadrovski evidenci podjetja, soba 17 v upravni stavbi, je treba vzeti delovno knjižico in na **izpostavi pokojninskega in invalidskega zavarovanja Velenje**, na Prešernovi 7 izpolniti zahtevek za ugotovitev delovne dobe v tujini. Uradne ure imajo ob ponedeljkih, sredah in petkih od 8. do 12. ure.

Vsi delavci, ki boste uveljavljali beneficirano delovno dobo na Hrvaškem in imate s tega področja že izdano potrdilo, ga morate predložiti hkrati z delovno knjižico izpostavi zavoda pokojninskega in invalidskega zavarovanja Velenje.

Razburkali jezero

12. svetovno prvenstvo
Naviga 2000

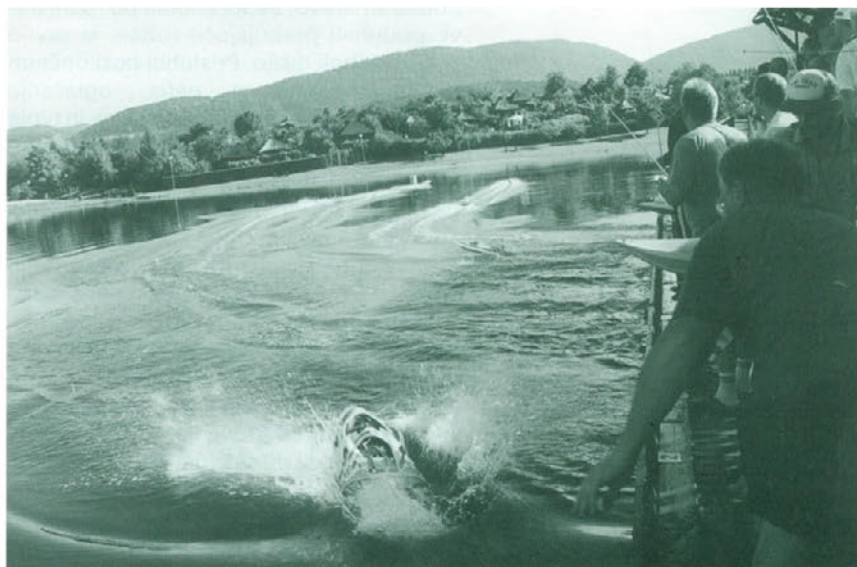
Po triletnem premoru je v letošnjem avgustu Velenje znova gostilo modelarje iz vsega sveta, tokrat na 12. svetovnem prvenstvu radijsko vodenih modelov čolnov v razredu FSR Naviga 2000. Med 2. in 12. avgustom je bilo v TRC Jezero blizu 1000 gostov - med njimi 306 tekmovalcev, pa še vodij ekip, sodnikov in družinskih članov vseh omenjenih iz 28 držav, prvič tudi iz ZDA in Južnoafriške republike. Veliko jih je bivalo v avtokampu ob Velenjskem jezeru, drugi pa so zapolnili domala vse prenočitvene zmožljivosti v Šaleški dolini.

Pod okriljem svetovnega združenja za modelarstvo in modelarski šport Naviga in Zveze organizacij za tehnično kulturo Slovenije sta bila lokalna organizatorja prvenstva velenjsko modelarsko društvo Modelar za tehnični del tekmovanja in podjetje GOST s svojo enoto TRC Jezero za gostinski in prireditveni del. Vsem naštetim so pri organizaciji pomagali še člani rafting kluba iz Velenja in številni prostovoljci. Velenjčani so dosedaj že trikrat organizirali tekmovanja v sklopu Navige in se vsakokrat izkazali kot odlični organizatorji.

Tekmovalci so bili razdeljeni v juniorske in seniorske skupine, nato pa še v razrede različnih moči motorjev. Tekme modelov potekajo po principu formule 1; modeli morajo v določenem času, 30 minut, prevoziti čim več krogov. Za razliko od avtomobilističnih dirk modeli čolnov lahko nadaljujejo vožnjo, če se kateri od njih prevrne ali ustavi. Uvrstitev pa, seveda, v tem primeru ni najboljša.

Slovenske barve je na letošnjem prvenstvu zastopalo 13 članov reprezentance. Po besedah enega od njih, Velenjčana Janeza Vodovnčnika, ki je tekmoval s svojo hčerko Majo, smo Slovenci na teh tekmovanjih v "zlati sredini", med prvimi tridesetimi v svetovni eliti. To so potrdili tudi letošnji rezultati.

Uvrstitev na tekmi je odvisna od znanja in spretnosti tekmovalca, pa tudi od sreče. Nekoliko pa na rezultat vplivajo tudi vremenske razmere, saj veter in valovita vodna površina ovirata modele pri vožnji. **Janez Vodovnčnik** je takole ocenil razmere, ki so jih imeli tekmovalci v Velenju: "V Velenju imajo tekmovalci najboljše razmere na svetu! Tako lahko ocenjujem po svojih izkušnjah, saj sem že tekmoval po Sloveniji, na Madžarskem, na Nizozemskem in še kje. Turistično jezero je "zaprto", pihajo minimalni vetrovi. Tudi tekmovalni oder na Turističnem jezeru, s katerega tekmovalci usmerjajo svoje modele, omogoča dober pregled in so ga vsi tekmovalci pohvalili. Na tekmovanjih v drugih državah se tekmovalci drenjajo in nimajo popolne-

ga pregleda nad vožnjo, kar seveda ne vpliva dobro na rezultat."

Na zaključni prireditvi v soboto, 12. avgusta, so bili najsrečnejši, seveda, dobitniki medalj. Zaradi ponovnega snidenja in merjenja moči med svetovnimi mojstri vodenja modelov čolnov, novih izkušenj, znanstev, doživetij na tekmovanju in v spremljevalnih prireditvah pa so bili zadovoljni tudi vsi drugi udeleženci letošnje Navige.

V prihodnjih letih bodo evropska in svetovna prvenstva obiskala druge države in kontinente. Čez leta pa, so rekli ob slovesu, si lahko obetamo še kakšno prvenstvo Navige v Velenju.

Diana Janežič

K pripravam na 12. svetovno prvenstvo Naviga 2000, ki je bilo v Velenju od 2. do 12. avgusta, je spadalo tudi čiščenje Turističnega jezera. 13. julija so se ga lotili potapljači potapljaškega kluba Velenje, člani rafting kluba Velenje, modelarji velenjskega kluba Modelar in ribiči velenjske ribiške družine. Pri čiščenju so z dna jezera odstanili veliko zelenja lokvanja, s katerim je dno jezera izredno poraščeno in na jezero škodljivo vpliva.

*Videl boš, kar drugi ne vidijo,
slišal boš, kar drugi ne slišijo,
čutil boš, kar drugi ne čutijo,
iskal boš, kar ni bilo nikoli
izgubljeno,
lovil boš, kar ni nikomur ušlo...*

Joža Vršnik - Robanov

Izlet na Peco

Kdaj v življenju se goram za vedno zapišemo? Zelo različno. Eni jih začnejo obiskovati zelo mladi, drugi v srednjih letih, tretji pa šele v zrelih letih. Za popolne užitke, ki ti jih nudi narava, če ji znaš prisluhniti in živeti v sožitju z njo, ni nikoli prepozno. Pozabiti moraš na vsakdanjo naglico in pehanje za materialnimi dobrinami ter si vzeti čas in se včasih že zjutraj podati v naravo, se sprehoditi po rosnih travah, poduhati prebujajoče rožice, ki ravno zjutraj najbolj dišijo. Prisluhni neskončnim melodijam ptičjega petja, oglašanju žuželk, poslušaj jutranji šepet tišine in tvoje srce se bo napolnilo z mogočnimi simfonijami, ki bodo dajale ritem tvojemu vsakdanu in nič ti ne bo pretežko.

Tudi jaz sem razmeroma zgodaj začela zahajati v gore. Nikoli ne bom pozabila ranih juter, ko sem se iz Žekovca skupaj s starši in brati podajala na pot proti Mozirski planini. V Šmihelu, pri sorodnikih, smo vedno dobili hleb domačega kruha in za približek še savinjskega želodca. Za spremstvo in razkazovanje skritih kotičkov se nam je pridružil še stric. Mozirska planina nam je tako postajala vedno bolj domača. Tam smo si nabirali brusnic in mama je iz njih pripravljala zdravilne džeme za otroške prehlade, ki so se nas lotevali pozimi. Stric je znal pripovedovati tako lepe zgodbe, da iz njihove zakladnice lahko črpam življenjske izkušnje še danes. Resneje sem začela zahajati v gore potem, ko sem začela hoditi v službo. Skale pa so me "zastрупile", ko sem prvič stala na vrhu

Triglava. Skupaj z večjimi ali manjšimi skupinami sem na organiziranih izletih planinskih društev prehodila celo transverzalo od Maribora do Ankarana. Nabrala sem si poln dnevnik žigov, nekaj albumov slik, v meni pa se je kopičilo neizmerno bogastvo, čudovit mir, trdnost, jeklena volja in moč. Naučila sem se živeti v naravi in z njo. Spoznala sem, da gore res ne moreš premagati, ampak te le-ta sprejme, včasih tudi zavrne. To je povsem naravno in normalno in tega ti v sožitju z naravo ni težko sprejemati.

Letos pa je prišlo do nekakšne prelomnice v mojem planinarjenju. Od gora zopet hočem nekaj več. Rada hodim hitreje, se ustavljam ob vsem, kar je meni vredno ogleda, počivam, ko se mi zahoče in če se mi zdi dovolj varno, počakam tudi kakšno gorsko nevihto. Vsega tega pa si v večjih skupinah ne moreš privoščiti. Na srečo sem našla skupino, ki je podobnih misli in kar nekajkrat smo se letos podali skupaj na izlete.

Neko soboto v juliju, se je po manjši nevihti naredilo prekrasno jutro. Tako se je naša mala skupina, v kateri smo bili Miha, Miro, Jože, Marjana, Vera, Majda in jaz, podala na dolgo obljubljeni in težko pričakovani izlet. Miha nam je že kar nekaj časa obljubljal vzpon na Peco po neki čisto posebni poti, ki ni markirana in jo zato najde in po njej hodi zelo malo planincev.

Po obvezni jutranji kavici v Črni smo se z avtomobili odpeljali v Toplo do opuščene rudnika svinca pri Končniku. Tam smo si oprtali nahrbtnike, šli zelo kratek čas po markirani poti in jo naenkrat mahnilo po strmih pašniku navkreber proti gozdu. Tam smo stopili na lovsko stezico, ki se je kar naravnost risala v strmi breg. Po mehki poti, postlani z iglicami, smo kar hitro napredovali. Da smo umirili prehitro srčni utrip, smo se malce ustavljali, se razgledovali naokoli. Ob poti smo našli veliko rastišč užitnih gob lisičk in si rekli, da jih bomo pobrali, ko se bomo vračali. Vedno bolj smo ugotavljali, da je ta naša pot nekaj posebnega, nepozabnega, čudovitega. Visoke vitke smreke so vedno bolj postajale podobne bonsajem, ob poti se je začelo pojavljati vedno več skalnatega sveta in kmalu smo stopili nad gozdno mejo.

Tam so se nam odprli čudoviti razgledi in pred sabo smo zagledali tudi svoj cilj - vrh Pece. Vsi smo si bili edini, da v tako lepem okolju že dolgo nismo stali. Naprej ob naši poti so stale vsakih nekaj metrov velike skalne gmote in hoja med njimi nas je opo-

je, da je Topla krajinski park. To jo bo ohranilo našim zanamcem takšno, kot je.

Naša pot se je med gruščem zgubljala, vendar nas je Miha vseskozi varno vodil in vedno našel pravo pot navzgor. Ko se je teren malo zravnil, smo stopili na markirano pot, ki pripelje iz Tople (Knipsova pot) in po njej nadaljevali z našo hojo do planinskega mejnega prehoda Knipsovo sedlo. Tam smo se obrnili proti vzhodu in nadaljevali do vrha Pece, ki se imenuje Kordeževa glava in kjer se višinomera ustavi pri 2125 metrih.

Vsi srečni, da smo na vrhu, smo ugotavljali, da je bila naša pot kar težka in da je nadvse primerna za tiste, ki hočejo od gora nekoliko več. Razgledali smo se naokoli. Pogled nam je uhal čez Savinjske Alpe, proti Karavankam in proti Julijcem z očakom Triglavom v sredini. V mislih smo že iskali brezpotja, ki nas še čakajo, da jih prehodimo.

Čeprav na vrhu, smo bili še na polovici poti, zato ni bilo časa za predolg počitek. Po zahtevni zavarovani poti smo se podali proti Domu na Peci. Tam pa smo se zopet okrepčali in si s hladno pijačo "privezali" dušo. Zdi se mi, da smo nadomeščanje izgubljene telesne tekočine vzeli kar zares in so se nam jeziki do konca razvezali. Zbadljivkam, šalam, zgodbam in smehu ni bilo videti konca.

Ker pa so se začeli po nebu poditi črni oblaki, je bilo treba misliti tudi na spust. Lahkih nog smo se odpravili, po markirani poti, čez planino Javorje proti rudniku v Topli, kjer so nas čakali avtomobili. Med potjo nas je malo orosil dež. Nabrali smo gob in zdravilnih zelišč, jedli smo maline, gozdne jagode, brusnice in borovnice.

Počeli in doživeli smo veliko vsega, za kar si v večjih skupinah prikrajšan.

Zadovoljni z dnevom, ki se je počasi prevešal v večer, smo sklenili, da moramo takšen izlet še kdaj ponoviti. Napolnjeni s pozitivnimi energijami smo skozi dolino že drveli novemu delovnemu tednu nasproti. Naši vedri obrazi so skrivali spoznanje, da je zaradi tako preživetega dne na višini tudi življenje v dolini lepše.

Jana

Ribiški troboj

V soboto, 2. septembra, se je ob Škalskem jezeru odvijal drugi del ribiškega troboja med ekipami Priprav, Mehanizacije in HTZ. Prvi del tega tekmovanja je bil spomladi.

Tokrat je največ rib, 5250 gramov, naložil **Vojko Krajnc iz HTZ**, drugi je bil s 3300 grami rib Karel Hudournik iz Mehanizacije in tretji Zvone Vinček iz Priprav, ki je ujel za 1850 gramov rib.

V skupnem seštevku obeh ribolovov je med posamezniki zmagal **Vojko Krajnc** (zbral je 3 kazenske točke), drugi je bil Ivan Hranjec iz Mehanizacije (9), tretji Jusuf Duranovič iz HTZ (11), četrti Jovan Stankovič iz HTZ (13) in peti Boris Širnik iz HTZ (14).

Vsakokrat se je ribolova udeležilo po 26 ribičev, ki so preživeli prijetna dneva ob Škalskem jezeru, pa tudi z ulovom so bili kar zadovoljni.

Na koncu je med ekipami s 55 kazenskimi točkami zmagala ekipa **HTZ**, 68 kazenskih točk in drugo mesto so osvojili ribiči Mehanizacije, tretji pa so bili ribiči Priprav, ki so si nabrali 141 kazenskih točk.

/vk/

Jadranje po južni Dalmaciji
/nadaljevanje iz prejšnje
številke/

Z Murterja do Visa

Naslednji dan je bil jugo že zjutraj dokaj močan. Vseeno smo se (skoraj soglasno) odločili, da gremo do Visa. Smer vetra je bila glede na kurz plovbe prav ugodna, tako smo od rta Pelegrin naprej jadrli vseskozi z desnimi vzdami do viške luke. Tudi v zalivu je bilo morje dokaj razburkano. Kljub temu nismo spregledali lepote zaliva, z razgibano arhitekturo in skladnimi palmami ob obrežju. In vsenaokoli visoki hribovi, ki so nam že od nekdaj zelo pri srcu.

Z ženo sva se spomnila na film Bratovščina sinjega galeba, katerega nekaj kadrov je bilo posnetih tudi na Visu. Škoda, da ga najina sinova še nista videla. Najprej smo šli doliti gorivo, potem pa smo Iskro varno privezali ob viško rivo in na dva muringa. Lepo, da ni bilo gneče. V višku sezone in ob stabilnem vremenu gotovo ni tako.

Po naši stari navadi smo s seboj vzeli nahrbtnik z nekaj hrane in pijače, fotoaparata, geološko kladivo, podvodno masko ter druge stvari, ki bi jih utegnili na poti rabiti. Tokrat je bil na vrsti naš najmlajši ltok, da bo za nas opravljal delo šerpe. Peš smo se podali ob severozahodni obali vse do zaliva Parja, vmes smo se kopali in igrali ter vseskozi opazovali redke jadrnice, ki so se bojevale z neugodnimi valovi juga. Raziskovali smo obalo, našli veliko rožičevih dreves, ki seveda v začetku julija še niso imeli zrelih sadežev. Večinoma smo hodili po brezpotju od zaliva do zaliva in občudovali strme in gladke prepadne stene. V njih so bili mnogokrat vgrajeni lepi vključki svetlečih kalcitnih mineralov v vseh odtenkih opečnate barve.

Všeč nam je bil idilični zaliv V. Svitnja s hišico nad lepo plažo, ki ima dober dostop samo z morja, če kozje steze ne štejemo za dober dostop. Tu se je bilo zelo lepo okopati. Kasneje smo mimo zaliva M. Svitnja priplezali prek skalnatega rta do zaliva Rogačič, z nekaj hišicami, za katere smo kmalu ugotovili, da so to večinoma vikendi Splitčanov. Na drugi strani zaliva je velika luknja v notranjost hriba, v katero bi verjetno lahko zaplul s svojo jadrnico. To je zapuščina bivše JLA. Končno smo prišli do zaliva Parja, v katerem sem nameraval

sidrati, če bi bile ugodnejše vremenske razmere. V priložniku piše, da je to miren zaliv, vendar je tudi tu kar solidno pihal veter in rahlo valovil vodo. Naš sprehod je trajal celo popoldne, saj smo prehodili (oziroma bolje preplezali) kar zajeten kos obale.

Zvečer smo si ogledovali lepote mesta Vis. Njegova renesančna arhitektura je lepo ohranjena, povsod pa je vidnih tudi veliko antičnih ostankov, tako da se vseskozi zavedaš, da hodiš na področju antične Isse. Po dolgem času smo zopet videli letni kino v obratovanju, kar je bilo še posebej zanimivo za najina otroka, ki sta čez zid kukala noter. Ulice so ozke in delujejo prijetno toplo. Zvečer so zapolnjene z otroškim živžavom, kar daje mestu prijeten in sproščen ton. Potem smo si privoščili še obisk najbolj eksotične restavracije, ki pa je naredila čudovit vtis na vse nas. Mize so razporejene v palmovem gaju z ravno pravo mero intimnosti, osebje je prijazno in postrežba tudi ni slaba. Cene pa tokrat pustimo pri miru.

Ko smo se vrnili 'domov', sem seveda takoj začel brskati po vremenskih frekvencah, da ujamem napoved za naslednji dan. Tudi brez poročil sem se zavedal, da jugo piha že več kot dva dni in da še ne misli nehati. Jasno nam je bilo tudi to, da nimamo časa čakati tukaj, kdaj se bo vreme ustalilo, da bi obiskali Modro spiljo na Biševu. V soboto zjutraj je treba barko vrniti v Jezera na Murter, pa če padajo prekle z neba ali pa če pride tsunami.

Vremenska napoved za naslednji dan je bila torej po pričakovanju: morje 2-3, na odprtem 4, veter jugo 18-24 vozlov. Zjutraj ob pol petih smo se že zbrali vsi 'čarterkapitani' na rivi in debatirali, kaj nam je storiti. Ena italijanska jadrnica se je odločila za takojšen beg. In to kar čez morje v Italijo. Tako zelo se jim je mudilo, da so se pozabili izklopiti iz elektroomarice in sem komaj preprečil škodo. Nekateri so se odločili ostati in počakati, nekaj pa nas je odplulo. Z neko slovensko posadko na jadrnici Elan-36 smo se domenili, da skupaj odjadramo v Kremik. Določili smo še skupno frekvenco za kontakt in ob pol šestih smo tudi mi odjadrali.

Nismo pričakovali tako razburkanega morja, kot se je pokazalo takoj, ko smo izpluli iz viške luke. Določili smo kurz 330 in se premetavali proti Kremiku. Počasi so nas začeli valovi juga prehitevati in tolči v pol krme, zato sem imel tega kmalu dosti in sem spremenil kurz na 45; proti Braču.

Marina na Paklenih otokih

Povabil sem s seboj tudi naše sosede, vendar so se odločili ostati na istem kurzu. Poslovali smo se, si zaželeli mirnejše morje in se hitro oddaljili drug od drugega.

Valovi pa so bili čedalje večji, včasih je cela jadrnica kar padla v kakšno luknjo, ki se ji nismo uspeli izogniti. Na poti do splitskih vrat nismo srečali nikogar razen velike potniške ladje, ki je priplula ven na odprto morje.

Valovi so se malo umirili, ko smo prišli v zavetje Hvara, ko pa smo se za splitskimi vrati obrnili proti Milni, je bilo morje tako mirno, da skoraj nismo mogli verjeti. Kot da bi še pred par minutami sanjali o tem, da smo tik pred brodolomom. Vendar smo se hitro privadili mirnejših vod in prvič smo v marini pristali dopoldne.

Marina v Milni na Braču je bila polna vseh mogočih jadrnic. Ne vem, ali še niso odpluli, ali pa smo vsi poiskali predčasno zavetje. Kakorkoli že, mi smo bili precej utrujeni od razburkanega morja, s katerim smo se borili na tešče od ranega jutra. Sedaj smo ugotovili, da smo bili za zajtrk malo pozni, kosilo nam pa še tudi ni teknilo zaradi razrahljanih želodcev. Tako smo zopet naložili naš zdržljiv nahrbtnik in se odpravili na kopanje v zaliv Osibova. V priročniku piše, da je to lep miren zaliv za kopanje in dejansko je bilo tako. Zaliv še ni turistično pokvarjen, morje je čisto in podmorski svet dovolj zanimiv. Otroka sta uživala pri potapljanju in popoldan je zanj bil prekratek, da bi pregledala vse, kar skriva zaliv. Zvečer smo si po izdatni večerji ogledali še staro mesto in dan je bil kompleten.

V četrtek zjutraj smo ob devetih izpluli iz Milne. Vremenska napoved je bila tudi za ta dan neugodna, zato smo želeli čimprej prispeti do Rogoznice. Ker je na odprtem morje 3-4, se odločim, da bomo jadrili ob severovzhodni obali Šolte. V začetku piha zmerna tramontana, ki kmalu preide v burjo s sunki, zato imamo kar dosti opravka z jadrji. Vseeno smo si z daljnogledom ogledovali vsa naselja na Šolti, ki si sledijo v enakomernih presledkih od Gornje Krušice pa do Krušice Donje, ki leži skoraj tri milje pred koncem Šolte.

Burja je do takrat že ponehala in ko smo zapluli v Šoltanski kanal, smo že motorirali, kajti nastala je popolna bonaca. Vedel sem, da je to začasno in da ta hudo še sledi. Ocenil sem, da imamo še kaki dve uri časa in da smo dovolj blizu Rogoznice, zato smo vrgli sidro v laguni med Velim Drvenikom ter Malim in Velim Krknjašem. Kopanje je bilo res prijetno in sproščajoče. Na žalost pa so bile obale otokov zelo onesnažene s plastičnimi odpadki. Žal nam je bilo, da plastika kvari tako idilično laguno. Vendar galebov to ni motilo. Ti so si za domovanje izbrali najmanjšega med

njimi. Z njega so se občasno dvignili, zaokrožili in pregledali situacijo v laguni, potem pa se pomirjeni vrnili nazaj. Da je to priljubljena točka za kopanje ne gre dvomiti, saj je bilo videti kar nekaj zasidranih plovil. Vendar je plitvina dovolj prostrana, da nismo motili drug drugega.

Ob štirinajsti uri pa je začel spet pihati veter, tokrat spremenljivih smeri. Dvignili smo torej sidro in nadaljevali pot. Večina smo jadrili, ko pa ni šlo, smo seveda motorirali. Za nami je bilo grozeče temno nebo, veter je prinesel tu pa tam kakšno veliko kapljo dežja, vendar smo se uspeli izogniti nevihti, ki je šla mimo nas. V meteoroloških poročilih je bilo dano opozorilo, da bo v naslednjih dvanajstih urah pihala burja z močjo do 40 vozlov. To je seveda spremenilo moj načrt v toliko, da sem se odpovedal sidranju. Odločil sem se, da se bomo privezali v marini Frapa v Rogoznici, o kateri smo do sedaj samo brali, nismo si je pa še ogledali. Kmalu smo bili varno privezani na nov in močan muring in sedaj smo imeli spet možnost za ogleda.

Najprej smo obiskali otoček, na katerem je recepcija marine in kup spremljajočih objektov. Vse je lepo urejeno. Mogoče manjka samo malo več zelenila. Malo Zmajevo uho, ki je na otočku, je pod morjem baje povezano z večjim jezercem Zmajevo oko, ki se nahaja v neposredni bližini na kopnem. Ko pogledaš prek prepadnih sten, ki ga obdajajo, imaš resnično občutek, kot da zreš z maju v hladno modrozeleno oko.

To jezero je delno slano z avtohtono favno in floro in spada med štiri podobna jezera na Hrvaškem, s tem, da so ostala tri na otokih. To so jezero Mir na Dugem otoku, dva pa sta na severozahodni strani Mljeta. Ogledali smo si še mesto Rogoznico, ki je nastalo na otoku, ki je že lep čas povezan s kopnim z umetnim nasipom in cesto. Na nas je mesto delovalo prijetno domače, zato smo se zadržali tam kar dolgo.

Ob polnoči smo se spravili spat in že smo mislili, da so se meteorologi zmotili, ko se je začelo. Burja je nenadoma narasla v viharne hitrosti in zdelo se nam je, da nas bo odtrgalo stran od pomola. Skrbelo me je, če sem vse vrvi dovolj dobro privezal, kajti zdaj bi bilo zelo težko karkoli popraviti. Čez kakšno uro se je

veter obrnil za 180 stopinj in čez čas je nastopila mirna noč, da smo lahko zaspali. Vesel sem bil, da sem se odločil za vez v marini. Mislim, da bi bila noč na sidru precej bolj živahna.

Naslednje jutro se je naredil lep dan, nas pa je čakala samo še pot do matične marine. Počasi smo se odpravili do murterskega morja, po katerem smo se preganjali gor in dol in pilili naše jadralske manevre. Vmes smo se seveda tudi kopal in debatirali o tem, kako bodo potekale naše družinske počitnice naprej. /konec/

Lojze Vrenčur

Ribič na Šolti

S kolesi čez deželo dolgega bele-
ga oblaka (1. del)

Dober dan, Nova Zelandija

Avtodom - naš dom v Novi Zelandiji

Pred leti, ko sem obiskal Škotsko, sem razvil zanimivo teorijo o tem, zakaj so Škoti škrti. Namreč tistemu, ki je bil tako širokogruden pri ustvarjanju takšne čudovite narave, najbrž ni ostalo več materiala za radodarnost in naredil je škrte ljudi. Ta teorija se je potrdila ob obisku Nove Zelandije. Le da je tu stvarniku zaradi ustvarjanja narave zmanjkalo vsega materiala. Ob takšnem famoznem delu je lahko naredil le še nekaj preprostih živali. Za ljudi pa mu ni ostalo nič. Možno je tudi, da jih ni hotel postaviti v to čarobno okolje in je tako okolje hotel obvarovati pred uničenjem.

Toda ljudje so prišli. Pred približno tisoč leti so v to deželo prišli prvi Maori, ki so s svojimi dolgimi in ozkimi čolni pripluli s Polinezijskega otočja. Evropejci so Novo Zelandijo odkrili šele leta 1642, ko je do njene obale priplul nizozemski raziskovalec Abel Tasman. Vendar se ni upal izkrcati, kajti po obali so skakale trimetrške pošasti in bi bilo izkrcanje smrtno nevarno. Tako je zapisal slavni raziskovalec v svoj ladijski dnevnik.

Na obalo si je prvi upal dobrih 100 let kasneje sloviti James Cook, ki pa je moral že kar na začetku postreliti nekaj preveč bojevitih Maorov, da ni postal ena izmed jedi na njihovem jedilniku. Razmere so se kasneje še zaostriale z maorskimi vojnami. Toda kot večina so tudi Maori morali popustiti in se vključiti v življenje, ki so ga narekovali novi kolonialisti. Sedaj na Novi Zelandiji živi okoli pol milijona Maorov, ki so se popolnoma asimilirali, toda kljub temu ohranili svojo kulturo in izbojevali visoko raven pravic. Med drugim je maorski jezik poleg angleščine uradni jezik na tem pacifiškem otočju.

Dovolj o teh ogromnih čokoladnih ljudeh. Kajti namen našega obiska ni bil ravno antropološke narave, temveč prekolesariti Novo Zelandijo od najjužnejše do najsevernejše točke. Ta pot je bila nekakšno nadaljevanje poti izpred dveh let, ko sva z Robijem Kožarjem prečkala Južno Ameriko med Pacifikom in Atlantikom. Tokrat je bila vrsti Oceanija ali natančneje oba glavna otoka Aotearoe - Dežele dolgega belega oblaka, kot Novo Zelandijo imenujejo Maori. Na pot je tokrat krenila precej številčnejša odprava, ki je štela sedem ljudi. Šest kolesarjev - Robi Kožar, Matjaž Trat-

nik - Česi, Željko Pompe, Vojko Tovornik, Bogdan Dolenc in Matjaž Kovač - ter spremljevalec v vozilu, avtodomu Miran Beškovnik. Odprava je krenila na pot z Brnika 13. marca. Prek Frankfurta, Seoula in Aucklanda smo po 35 urah prispeli v Cristchurch, kjer nas je na letališču čakal avtodom. Ta sicer ni bil ravno takšen, kot smo si ga želeli. Manjkal je prostor za kolesa ali vsaj prtljažnik, toda kasneje smo stvar nekako rešili in konec koncev bili s tem skoraj sedem metrov dolgim vozilom kar zadovoljni.

Fantastična pokrajina

V glavnem mestu južnega otoka smo ostali dva dni. Sprva smo hoteli kakšen dan več, kajti mislili smo, da nam bo dvanajsturna časovna razlika delala več preglavic, toda na splošno presenečenje je sploh nismo čutili. Ta dva dni smo izkoristili za pripravo koles ter pohajkovanje po mestu in obali. Mesto je podobno večini angleških mest. Od arhitekture do športnih površin ob šolah, na katerih so namesto nogometnih, rokometnih in košarkaških igrišč, igrišča za kriket in ostale klasične angleške športe. Ubogi otroci.

Naš potovalni načrt je bil razdeljen na tri dele. Dober teden je bil namenjen za ogled južnega otoka, dobra dva za kolesarjenje, preostanek pa naj bi preživel na severnem otoku. Ob tem bo marsikdo pomislil, da smo imeli ogromno časa. Napaka! V Novi Zelandiji je toliko zanimivih stvari, da ne moreš obiskati vseh tudi, če se tja preseliš za vedno. Kakor koli že, poizkusili smo videti čimveč, kar nam je v dobršni meri uspelo.

Iz Cristchurcha smo se čez Južne Alpe podali na zahodno obalo. Pot nas je vodila čez prelaza Porters in Arthur, ki povezujeta Pacifik in Tasmansko morje na severni strani te do 3.754 metrov visoke (Mt. Cook) gorske verige. Pokrajina je fantastična. Gore in doline, divje reke, ki se od časa do časa spremenijo v čudovita jezera, okoli katerih se razprostira gozd ali bolje pragozd. Človek se enostavno ne more odločiti, kam naj najprej pogleda, kaj šele, kam naj gre. Hitrost potovanja tako postane neverjetno majhna.

Na vrhu Arthur's Passa na višini 920 metrov smo začeli našo tako imenovano

ogrevalno etapo, ki se je končala ob morju po slabih osemdesetih kilometrih. Sprva je spust potekal precej hitro. Na začetku smo večino poti vozili več kot 70 km/h. Resnici na ljubo moram priznati, da smo hoteli doseči stotico. Toda na odseku ceste, kjer bi bilo to najbrž mogoče, so popravljali cesto in hitrost smo morali prilagoditi razmeram na cestišču. V nasprotnem primeru bi se pot najbrž končala v kakšnem prepadu, ki so bili tu dovolj globoki tudi za kakšnega jadralnega padalca. Po dobrih petnajstih kilometrih je bilo veselja konec. In kmalu smo spoznali, kaj nas čaka naslednjih 2.200 kilometrov. Klanci, klanci in še enkrat klanci. Poleg tega pa še asfalt, ki je izredno grob in zaradi katerega smo izgubljali ogromno moči. Samo za primer najpovem, da je pri nas makadam marsikje bolj gladek kot tam asfalt.

Požrešne muhe

V mestu Greymouth, ki je mimogrede s svojimi 15.000 prebivalci tudi največje mesto na zahodni obali južnega otoka, smo spoznali, in kar je huje - občutili, najstrašnejše živali Nove Zelandije. Sand flies ali peščene muhe. Naši komarji so v primerjavi z njimi pravi amaterji. Če nimaš primerne zaščite, spreja ali maž, te skoraj dobesedno požrejo. Prave zračne piranje. Roj muh navadno napade človeka in ga opika po vseh odkritih delih telesa. Pik boli, kot bi te pičila kača. Koža postane v trenutku rdeča. Pozneje dobiš nekakšne modrice, ki izginejo šele čez kakšen teden. Na srečo smo takoj po prvih pikih nabavili sprej in se tako rešili masakra.

Potovanje po zahodni obali je bilo z eno besedo čudovito. Zasnežene gore in morje se praktično stikajo. Vmes je pragozd, po katerem tečejo številni potočki s pitno vodo. Na splošno velja pravilo, da je v Novi Zelandiji ali vsaj na južnem otoku vsa voda pitna.

V nacionalnem parku Westland sta dva najbolj znana ledenika v Novi Zelandiji, in sicer Fox in Franz Joseph Glacier. Slednjega smo obiskali tudi mi. Oba ledenika sta v bistvu del gorske verige, ki se razteza od Mt. Cooka prek Mt. Tasmana (3.498m) do gore Elie Beaumont (3.117m).

Franz Joseph Glacier je dolg približno pet kilometrov in v svojem najširšem delu širok kakšnih tristo metrov. Sicer pa se obseg ledenika stalno spreminja. Tako je bil pred 250 leti daljši za dva kilometra. Najmanjši pa je bil menda leta 1970, ko je bil za nekaj sto metrov manjši, kot je danes. Ledenik vsak dan obiše na stotine ljudi, ki se z vodnikom in ob primernem plačilu pozneje lahko tudi povzpnejo nanj. Prav tako je okoli ledenika veliko takšnih in drugačnih predvsem pa adrenalinskih poti, po katerih lahko turisti preizkusijo

svojo fizično in psihično pripravljenost. Na eno od teh smo se podali tudi mi. Seveda brez vodnika. Smo pač varčni. Plezanje po mokrih skalah in klinih nam ni delalo težav. Na vrhu smo bili nagrajeni s čudovitim razgledom na ledeniško dolino in slikovitim prehodom med dvema slapoma, ki je stvari dal še poseben draž. Na koncu smo bili vsi zadovoljni z našim podvigom, ki pa bi se lahko končal tudi drugače, kajti pot smo opravili v opankih in kratkih hlačah. Vem, da smo bili nori in neodgovorni, toda "fajn" je pa le bilo.

V kraju Haast smo se prek istoimenega prelaza obrnili nazaj na vzhod. Začelo je deževati. Dež je tu nekaj najbolj normalnega. To področje spada med najbolj deževna področja na svetu. Za Milford Sound, fjord v nacionalnem parku Fiordland, pravijo celo, da dežuje 360 dni na leto. Z vrha Haast Passa smo se hoteli spustiti s kolesi, kajti tu je bila zadnja priložnost za hitrostni rekord. Na žalost nam je dež preprečil namero doživeti enega najbolj norih spustov v življenju. Konfiguracija ceste in naklon sta tu idealna. Toda mokra in spolzka cesta je bila preveč nevarna. Padec na takšni cesti in pri takšni hitrosti bi pomenila najbrž takojšnjo vrnitev v Slovenijo, in to v konzervi. Na srečo smo bili dovolj pametni in enkrat za spremembo nismo počeli neumnosti.

Matjaž Kovač

/nadaljevanje v naslednji številki/

Kolesarjenje je bilo naporno, a nepozabno zaradi čudovite pokrajine.

Zdravje je največja vrednota

Nikar ne dehidrirajte!

Za nami je toplo poletje in z njim, za večino od nas, tudi velik del dopusta. Bližajoča se jesen nas bo s svojo barvitostjo in darovi zopet vabila v naravo - na pohode, kolesarjenje, v planine. Kako prijeten je občutek utrujenosti, ko za trenutek ustaviš korak, globoko zajameš sapo, pogled pa zastane in počiva na obarvanih krošnjah dreves ali meglici, ki se dviga iz doline. Prav nič niso moteče srage potu, ki curljajo po telesu. Ste kdaj pomislili, koliko tekočine lahko izgubimo ob telesnem naporu? Smo bili doslej dovolj dobri s svojim telesom in mu pravi čas vrnili tisto, kar smo iz njega iztisnili?

Približno 60 odstotkov človekove telesne teže predstavlja voda. Večji del jo je vezane v celicah. Preostala količina kroži po telesu v obliki krvi, limfe ali pa je sestavni del sklepne in možganske tekočine, solz in seča. V organizmu ima voda različne učinke, najpomembnejši pa je reguliranje telesne temperature. Z vodo telo ohlajamo in osvežujemo.

Med telesno aktivnostjo se v mišicah tvori energija, s tem pa narašča tudi temperatura, ki ob prekomernem dvigu ogroža življenje. Z znojenjem telo odstranjuje odvečno toploto, žal pa s tem izgublja tudi tekočino. Če ob prekomernih izgubah tekočine ne nadomeščamo, bo telo izgubilo vlažnost, regulacijski mehanizmi pa bodo odpovedali. Ravno zaradi tega je pomembno, da tekočino vnašamo že med telesno aktivnostjo, ob zaključku pa poskrbimo, da z izdatnim vnosom nadomestimo vso izgubo.

Približno 1 do 2 uri pred načrtovano telesno aktivnostjo naj bi zaužili od 500 do

600 ml tekočine, 15 minut pred začetkom pa še dodatnih 300 do 450 ml. Ob daljših in intenzivnejših naporih bi morali uživati od 90 do 180 ml tekočine v razmahu 10 do 20 minut. Hladna voda s temperaturo med 8 °C in 10 °C se hitreje posrka iz črevesja in učinkoviteje zniža telesno temperaturo.

Športniki, ki trenirajo v toplem in soparnem okolju lahko z znojenjem v eni sami uri izgubijo tudi od 500 do 750 ml tekočine, kljub temu da tekočino redno nadomeščajo. Prav zato je pomembno, da se tehtamo pred začetkom telesne aktivnosti in po njej. Le tako bomo lahko kar najbolj nadomestili vso izgubljeno tekočino. Na vsakih 500 g izgubljene telesne teže moramo vnesti 480 do 500 ml vode. Fiziološki procesi nadomeščanja telesne tekočine zahtevajo svoj čas. Ob izgubi telesne teže med 4-5 odstotki je potrebno kar 36 ur, da se v telesu vzpostavi ponovno ravnovesje.

Ker je zadnje čase meja med intenzivno rekreativno in športno aktivnostjo vse bolj zabrisana, veljajo pravila obnašanja, ki smo jih včasih svetovali le športnikom, pogosto tudi za rekreativce.

Žal telo na izgubo vode reagira prepočasi. Regulacijski mehanizem je uravnan prek kontrole izgube soli v krvi. Čeprav tudi znoj vsebuje sol, pa je padanje koncentracije soli v krvi počasnejše kot izguba telesne tekočine. K temu pripomore tudi prilagoditev telesa na vročino, saj se izločanje soli v znoju zmanjša. Regulacijski center v možganih zato reagira z občutkom žeje nekoliko prepozno, oziroma šele takrat, ko je izguba tekočine že izredno velika. Da bi se pred neugodnimi posledicami ustrezno zaščitili, bi morali ob intenzivnih telesnih obremenitvah piti prej, še preden se pojavi občutek žeje.

Zavedati se moramo, da telesna aktivnost v toplem in vlažnem vremenu lahko povzroči težave bistveno prej kot treniranje v hladnem in suhem vremenu. Toplota iz okolice direktno vpliva na telo in ga ogreva. Prevelika vlažnost zraka onemogoči pravočasno izparevanja znoja, ki se tako zadržuje na površini kože in onemogoča ustrezno ohlajanje telesa. Notranja temperatura se tako ne vzdržno viša in telo se "pregreje". Neugodnost lahko povzročimo tudi sami, kadar se med telesno aktivnostjo preveč oblečemo in s tem onemogočimo ustrezno oddajanje znoja.

Ob neustreznem nadomeščanju tekočine se kaj hitro pojavijo simptomi dehidracije, ki manjšajo telesno zmogljivost, hkrati pa

Žal telo na izgubo vode reagira prepočasi. Regulacijski mehanizem je uravnan prek kontrole izgube soli v krvi. Čeprav tudi znoj vsebuje sol, pa je padanje koncentracije soli v krvi počasnejše kot izguba telesne tekočine. K temu pripomore tudi prilagoditev telesa na vročino, saj se izločanje soli v znoju zmanjša. Regulacijski center v možganih zato reagira z občutkom žeje nekoliko prepozno, oziroma šele takrat, ko je izguba tekočine že izredno velika. Da bi se pred neugodnimi posledicami ustrezno zaščitili, bi morali ob intenzivnih telesnih obremenitvah piti prej, še preden se pojavi občutek žeje.

človeka tudi ogrožajo. Stopnja neugodnih posledic dehidracije je v sorazmerni odvisnosti od deleža izgubljene tekočine.

Izguba vode v višini 1-5 odstotka telesne mase se kaže v glavobolu, žeji, utrujenosti, krčih v mišicah, razdražljivosti, brezvoljnosti, zaspanosti in vrtoglavici. Ob natančnem pregledu lahko ugotovimo že nekoliko povečano temperaturo v debelem črevesu.

Kadar je izguba vode že 6-10 odstotkov telesne teže, se pričnejo pojavljati halucinacije, močen glavobol, težko dihanje, padec krvnega tlaka, pomanjkanje slin, zožitev krvnih žil in težave pri koordinaciji hoje.

Izguba vode od 11 do 20 odstotkov telesne teže predstavlja za organizem hud šok, ki prizadene številne organe. Prizadetost možganov se kaže v spremenjenem obnašanju, pogosto se razvije tudi delirij. Po mišicah okončin in trupa se pojavljajo številni krči, požiranje pa je hudo moteno. Pogosto se pojavi naglušnost, puščanje seča pa postane zelo boleče. Koža je izrazito suha, vroča in se prične na površini luščiti. Pojavijo se motnje srčnega ritma, včasih tudi najhujše zastoje srca, kar vodi do sesutja srčno-žilnega sistema. Če ni takojšnje ustrezne strokovne pomoči, je takšno stanje za prizadetega usodno.

Izguba telesne teže za 2 odstotka lahko zmanjša posameznikovo telesno zmogljivost tudi do 20 odstotkov. Prav zato je dehidracija tako pomembna, saj omejuje sposobnost za izvajanje napornih vaj ter onemogoča dobre rezultate.

Seveda pa z vodo telo ne izgublja samo soli (natrij, klor). V znoju je najti tudi številne druge elektrolite (kalij, magnezij, železo, kalcij, fosfor). Izguba se kaže v spremenjeni propustnosti celične membrane, zmanjšani aktivnosti fermentov, zmanjšanem črpalnem učinku srca, krčih po mišicah in sesutju srčno-žilnega sistema. Vloga vode in elektrolitov je tako v metabolizmu zelo pomembna. Prav zato bi morali paziti, da izguba telesne teže med telesnimi napori ne preseže 1 odstotek, pa naj bo telesna aktivnost v obliki dela ali rekreativne dejavnosti.

Najpogosteje seveda pijemo vodo. Če pa je telesna aktivnost dolgotrajna in izguba vode in elektrolitov z znojem velika, je bolje, da uporabimo posebej pripravljene izotonične raztopine, ki hitreje in učinkoviteje preprečujejo dehidracijo. Uporabimo lahko tudi kombinirane napitke, ki poleg

elektrolitov vsebujejo ogljikove hidrate in tako v telo vnašajo tudi dodatno energijo. Vedeti pa moramo, da prevelika koncentracija ogljikovih hidratov zmanjša srkanje tekočine iz črevesa in bo nadomeščanje tako nekoliko manj učinkovito.

Izotonični napitki so po sestavi najbolj podobni telesni tekočini, hkrati pa ob nadomeščanju izgubljene tekočine tudi najuporabnejši. Vsebujejo natrij, kalij, magnezij, fosfor, vitamine B1, B2, niacin, pantotensko kislino in vitamin C. Njihova vloga je dvojna. Preprečujejo in gasijo žejo, hkrati pa vzdržujejo ravnovesje med izven in znotraj celično tekočino brez težav za organizem. Izotonične tekočine pijemo med telesno aktivnostjo in neposredno po njej.

Res je - brez vode ni življenja. Brez vode in razuma pa tudi ni varne rekreacije. Naj bo odslej drugače. Poskrbimo za vnos tekočine pred načrtovano telesno aktivnostjo in pijmo tudi med njo. In po naporu naj bo odmerek zaužite tekočine večji, kot je občutek žeje.

Janez Poles, dr. med.-internist

Vtisi s preventivnega oddiha v Fiesi

Prehitro je bilo konec!

Še nekaj mnenj kolegov:
PIVO: "Prehitro je bilo konec. Ob prvi priložnosti bom peljal ženo na teraso hotela Tartini."

OLGA: "Same pohvale. Hrana zelo dobra, mišična masa se je povečala. Družba super."

MIRI: "Ples s simboli telovadnih elementov je vedno možen in dobrodošel. Pogrešam živo glasbo na terasi hotela Barbara. Sicer je pa vse OK."

MATEJ: "Deset dni je dovolj za potrebno sprostitve. Testiranje je pokazalo, da sem pridobil na kondiciji, kajti rezultati so bili precej boljši. Sem zelo zadovoljen."

JANEZ: "Napori so obvladljivi. Največ sem kolesaril, kajti uživam v naravi in na kolesu."

LIHTI: "Upam, da bodo udeleženci nadaljevali z rekreacijo in vsaj enkrat tedensko kaj naredili zase. Vsak se mora zavedati, da ga ne krepí le delo. Mora se sprostiti, se družiti. Rekreacija naj postane del življenja."

Kar z malo bojzani sem se odpravil v Fieso na preventivo. Slišal sem namreč mnenja nekaterih prejšnjih udeležencev, da je program izredno naporen, da so prijavljeni sami športniki ipd. Vendar že takoj prvi dan na skupnem sestanku sem spoznal, da so vsi bolj ali manj povprečni rekreativci, razen Eraca (Polovšaka), ki je res odstopal, toda odlično se je vklopil v skupino.

Naslednje jutro je sledilo testiranje naših fizičnih sposobnosti. Egi je vse rezultate skrbno zapisoval v svoje kartončke, Lihti pa meril in štopal čas, ga pri kakšni vaji podaljšal s 120 na dolgih 135 sekund. Z različnimi opazkami in komentarji smo se po tehtanju (Pirc še vedno misli, da je lažji) zapodili v bazen, ki je res krasna pridobitev. Še posebej godi masaža z močnimi curki morske vode.

Vse to se je dogajalo pred zajtrkom. Kmalu po prvem obroku hrane smo se zopet zbrali pred fitnessom, kjer je Tajči že neurtudno navijal svojo najljubšo kaseto, ki smo jo potem poslušali vseh 10 dni.

Razdeljeni v več skupin smo krepili mišice v tunelu v fitnessu, se potili na vročem soncu pri odbojki ali sopihali po stranskih cestah na kolesu (Viki si ni mislil, da so lahko v okolici Fiese tako strmi klanci). Vse te aktivnosti so trajale do kosila. Nato je sledil krajši odmor, ki so ga nekateri izkoriščali za rjavenje polti oziroma barvanje svoje kože z bolečo rdečo barvo (Miri si je skoraj zažgal svoj "ljubezenski tepih" na prsih).

Popoldanske aktivnosti so se pričele ob pol štirih s prevozom do Strunjana. Nekateri smo se predajali mehkim rokam masek v zdravilišču, večina je nabijala tenis

žogico v popoldanski pripeki v popolnem brezvetrju, ostali so preizkušali vročino mivke na igrišču "beach volleya". Tenisači so bili najbolj vztrajni, še posebej potem, ko sta Majda in Janez zavezala kravato Miriju in Eracu (6:0).

Po večerji se je za večino pričelo sedenje pred televizorjem, kajti na sporedu je bilo seveda evropsko nogometno prvenstvo in "Slovenija gre naprej".

"A gremo na sladoled?" je bil povečerni slogan Bujča, kar je pomenilo, da se negledalci odpravimo ob obali na večerni sprehod v Piran do najbližje slaščičarne. Zaradi močne Bujčeve sladoledne želje smo spoznali tudi vse "sladoledarje" ob kolesarski poti. Neki večer smo se povzpeli v tretje nadstropje hotela Tartini, na majhno teraso, vendar zelo razgledno po celem Piranu. Opazovanje vrveža ljudi na Tartinijem trgu s te višine je posebno doživetje.

Lep večer smo preživeli na ladji, kjer je kapitan Robi pekel ribice v ogromnih količinah. Ker ribe morajo večkrat plavati, je kapitan priskrbel tudi pristen domač refošk.

Predzadnji dan se je 10 kolesarjev odpravilo v notranjost Istre. Peljali smo v Strunjan, nato v strmine proti Šaredu, kjer smo obiskali farmo jezdnih konj in sestopili na glavno cesto pri mejnem prehodu Dragonja. Vračali smo se mimo sečoveljskih solin skozi Portorož, Piran nazaj v Fieso. Prevozili smo okrog 40 km, čeprav sta Bujč in Viki, glede na boleči zadnjici, mislila, da jih je bilo več.

Vzdušje v skupini je bilo krasno. Kljub malo bolečim mišicam na začetku ni bilo prenaporno. Organizacija je bila odlična, za kar gre zahvala Egiju. Osebe v hotelu Barbara je bilo prijazno in ustrežljivo, tudi hrana je bila kvalitetna. Prav tako so sobe in pripadajoči objekti na primernem nivoju. Skratka, bilo je naporno, vendar prijetno.

Franc Maršnjak

Športne igre 2000

Rokomet

Tekmovanja v rokometu se bodo začela 10. oktobra in bodo potekala v telovadnici osnovne šole Šalek.

1. krog - 10. oktober

Jama Preloge : Klasirnica ob 17.00

Transport : HTZ ob 17.30

Strokovne službe : ESD ob 18.00

Zračenje : Priprave ob 18.30

2. krog - 17. oktober

Klasirnica : Priprave ob 17.00

ESD : Zračenje ob 17.30

HTZ : Strokovne službe ob 18.00

Jama Preloge : Transport ob 18.30

3. krog - 24. oktober

Transport : Klasirnica ob 17.00

Strokovne službe : Jama Preloge ob 17.30

Zračenje : HTZ ob 18.00

Priprave : ESD ob 18.30

4. krog - 7. november

Klasirnica : ESD ob 17.00

HTZ : Priprave ob 17.30

Jama Preloge : Zračenje ob 18.00

Transport : Strokovne službe ob 18.30

5. krog - 14. november

Strokovne službe : Klasirnica ob 17.00

Zračenje : Transport ob 17.30

Priprave : Jama Preloge ob 18.00

ESD : HTZ ob 18.30

6. krog - 21. november

Klasirnica : HTZ ob 17.00

Jama Preloge : ESD ob 17.30

Transport : Priprave ob 18.00

Strokovne službe : Zračenje ob 18.30

7. krog - 28. november

Zračenje : Klasirnica ob 17.00

Priprave : Strokovne službe ob 17.30

ESD : Transport ob 18.00

HTZ : Jama Preloge ob 18.30.

ŠE IMATE DEPUTATNO KARTO ZA PREMORG?

Za deputatno karto za premog za leto 2000 lahko dobite premog samo **19. in 20. septembra 2000** na izdajnem mestu v Drobilnici in klasirnici Pesje.

ZAHVALA

Ob smrti moje mame

Matilde Tamše

se zahvaljujem sindikalni podružnici Strokovnih služb in sodelavcem iz Muzeja premogovništva Slovenije za darovano cvetje, denarno pomoč in izrečena sožalja.

sin Drago Tamše z družino

ZAHVALA

Ob izgubi moje mame

Slave Car

se iskreno zahvaljujem sodelavcem v Jami Pesje za denarno pomoč in izrečena sožalja ter sindikalni podružnici Jame Pesje za darovane sveče.

sin Blaž Car z družino

ZAHVALA

Ob smrti mojega očeta

Jožeta Sešla

se zahvaljujem sindikalni podružnici in sodelavcem Transporta za izrečena sožalja in darovano cvetje.

sin Boris z družino

ZAHVALA

Sindikalni podružnici Klasirnice se zahvaljujem za darovani venec ob smrti moje mame.

Avgust Kakaš

**OBVESTILO ZA DELAVCE
PREMOGOVNIKA VELENJE,
KATERIH OTROCI NE
PREJEMAJO ŠTIPENDIJE**

Starše otrok, ki ne prejemajo štipendije, obveščamo, naj v službo izobraževanja, upravna zgradba v Prelogah, soba 4 v pritličju, v septembru prinesejo potrdila o šolanju, in sicer:

- starši, katerih otroci se vozijo v šolo v Slovenj Gradec ali Celje, potrdilo o šolanju otroka za pridobitev **brezplačne mesečne vozovnice** do vrednosti 8.500 SIT (znesek na 8.500 SIT bodo morali poravnati sami);
- starši, katerih otroci se šolajo v Šolskem centru Velenje, potrdilo o šolanju za pridobitev **brezplačne malice**;
- starši študentov potrdilo o vpisu otroka na fakulteto, otrokovo enotno matično številko občana, njegovo davčno številko in številko njegove hranilne knjižice ali tekočega računa, izdanih pri Banki Velenje.

Služba za organizacijo, nagrajevanje, izobraževanje in informiranje

ŠOLSKI CENTER VELENJE

Tig mladosti 3, 3320 Velenje,

Tel.: 03/5 874 155,

Fax: 03/5 874 157

IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH

POKLICNA IN TEHNIŠKA ELEKTRO IN RAČUNALNIŠKA ŠOLA
 POKLICNA IN TEHNIŠKA STROJNA ŠOLA
 POKLICNA IN TEHNIŠKA RUDARSKA ŠOLA
 POKLICNA IN TEHNIŠKA ŠOLA ZA STORITVENE DEJAVNOSTI
 SPLOŠNA IN STROKOVNA GIMNAZIJA

vpisuje v šolskem letu 2000/2001 v izobraževanje odraslih za pridobitev naslednjih poklicev:

- pomočnik električarja - eno leto
- električar elektronik - dve leti
- električar energetik - dve leti
- elektrotehnik elektronik (PTI po modelu 3+2) - dve leti
- elektrotehnik energetik (PTI po modelu 3+2) - dve leti
- oblikovalec kovin - eno leto
- strojni mehanik - dve leti
- strojni tehnik (PTI po modelu 3+2) - dve leti
- rudar - dve leti
- rudarski tehnik - dve leti
- tehnik gospodinjskih storitev (PTI po modelu 3+2) - dve leti
- ekonomski tehnik (PTI po modelu 3+2) - dve leti
- NOVO: dodatni poklic elektrotehnik-računal. tehnik - eno leto

Informacije dobite v tajništvu, (03)5 874 155.

Vabimo vas na informativni dan, ki bo v torek 12. 9. 2000, ob 17. uri na Šolskem centru Velenje v predavalnici Višje strokovne šole (pritličje rumene šolske stavbe).

Vpis novincev bo v torek, 19. 9. 2000 v tajništvu posameznih šol ob 16⁰⁰.

Vpis v višji letnik bo v sredo, 20. 9. 2000 v tajništvu posameznih šol ob 16⁰⁰.

Na informativni dan vabimo tudi vse, ki rednega izobraževanja niste uspešno zaključili. Za vas bomo pripravili individualni načrt, da si boste lahko pridobili ustrezno verificirano izobrazbo.

MATURITETNI TEČAJ - VPIS DO PETKA, 22.9.2000

11. PIKIN FESTIVAL

Največji otroški festival v Sloveniji

Velenje, 24.- 30. september 2000

Častna pokroviteljica: Jelka Reichman

PIKA ZA PRIJAZNO OKOLJE

To je tema letošnjega festivala. In kakšno je prijazno okolje? Pika bi odgovorila, da takšno, da se bo v njem počutila super. Ampak, kdaj se človek počuti super? Poskusimo razmišljati:

takrat, ko se lahko do sitega naje... takrat, ko se lahko lepo obleče... takrat, ko ima svojo sobo, stanovanje, hišo... takrat, ko ga imajo starši radi... takrat, ko ga imajo radi tudi drugi ljudje... takrat, ko ima dovolj časa za igro... takrat, ko je lepo vreme... takrat, ko lahko varno hodi po ulicah... takrat, ko so potoki, reke, jezera in morja čista... takrat, ko je v zraku namesto dima vonj po cvetju... takrat, ko je stanovanje čisto... takrat, ko so pospravljeni tudi travniki... takrat, ko lahko vzame v roke lepo knjigo... takrat, ko se s prijatelji odpravi na izlet... takrat, ko se ljudje ne prepirajo med sabo... takrat, ko otroci ne umirajo od lakote... takrat, ko ni vojn... takrat, ko so zaljubljeni... takrat, ko..., takrat, ko...

In zdaj, ko vemo, kdaj nam je lepo, vemo tudi, da okolje niso samo hiše, travniki, gore in morja. Prijazno okolje sestavlja tisoč drobnih prijaznosti, ki nam lepšajo življenje.

OTVORITEV FESTIVALA

Nedelja, 24. 9. 2000, ob 18.00

Mestno otroško igrišče v Velenju

PIKINE PREDSTAVE - Dom kulture, mali in veliki oder

PIKINE DELAVNICE - Rdeča dvorana in Mestno otroško igrišče Velenje

Vsak dan od ponedeljka, 25. 9., do petka, 29. 9., od 9.00 - 13.30 in od 15.00 - 18.00.

PIKINE RAZSTAVE - Galerija Velenje, Velenjski grad, Avla MO Velenje in Dom kulture Velenje:

SPREMLJAJOČE DOGAJANJE

vsakodnevni nastopi različnih skupin na Cankarjevi ulici v Velenju, vsakodnevni glasbeni zaključki s priljubljenimi izvajalci na Mestnem otroškem igrišču Velenje, Pikin kino, Pikin planinski pohod, Pikina športna tekmovanja v TRC Jezero, Pikini izleti po Šaleški dolini, Pikin sejem, Pikino zabavišče

PIKIN DAN - sobota, 30. 9., od 10.00 - 17.00

Voditelj: Meta Ornik in Robert Bogataj

SLAVNOSTNI ZAKLJUČEK FESTIVALA - Mestno otroško igrišče Velenje, sobota, 30. 9., ob 18.00

Naj me vidijo!

Premogovnik Velenje se je letos spomladi kot sponzor vključil v akcijo za večjo varnost šolskih otrok v prometu, poimenoвано "Naj me vidijo!"

Akcija je temeljila na želji, sporočiti otrokom, kako naj se obnašajo na cesti, posebej ob slabem vremenu in v poznih jezenskih popoldanskih urah, ko je vidljivost na cesti in ob njej slabša.

V sodelovanju z Inštitutom za varovanje zdravja Republike Slovenije in Svetom za preventivo in vzgojo v prometu Republike Slovenije je bilo izdelanih 150.000 zgibanek z nalepljeno kresničko in besedilom o pravilnem ravnanju otrok v prometu in z nagradnimi vprašanji. Zgibanke so v začetku šolskega leta razdelili v vseh prvih in drugih razredih osnovnih šol v Sloveniji. Prav tako so vse šole opremili z likovnimi grafikami z motivi iz zgibanke.

Če je vaš otrok prvo- ali drugošolček, ste zgibanke gotovo že videli in ste z otrokom spregovorili o varnem obnašanju v prometu. Sicer pa ste zagotovo voznik in s povečano pozornostjo na cesti, s previdno vožnjo in upoštevanjem otrok na cesti lahko največ storite, da bodo naši in vaši otroci vedno varno prihajali v šolo in domov.

Celje - skladišče

D-Per
65/2000

5000008318,6

COB1SS 0

OSREDNJA KNJ. CELJE

TRC JEZERO

Vabljeni v fitness v Beli dvorani - začetek jesensko-zimske sezone 2. oktobra 2000.

Izkoristite lepe jesenske dni in jih preživite na igriščih TRC Jezero!

Rezervirajte si termine prek telefona: 5866-466

Prireditve v TRC JEZERO:

16. september - DIT-ov turnir

22. in 23. september - Petrol Proton Rally

22. september - Konvencija PROTON

23. september - Zaključek akcije SLOVENIJA TEČE ZA ZDRAVJE

23. september - Srečanje mladih gasilcev Slovenije in Hrvaške

HOTEL BARBARA FIESA

Preživite prijetne dni zgodnje jeseni v fieškem zalivu. Ponujamo vam ugodne pakete bivanja ob koncu tedna, pakete za družine, upokojence in tedenske pakete.

Kakovost bivanja v hotelu Barbara v korak z ugodnimi cenami.

Programi v slovenskih zdraviliščih in na obali

Jesenski izleti in potovanja po Sloveniji in Evropi

Izleti in potovanja po naročilu za zaključene skupine

Posezonska letovanja na Mediteranu

Letalske vozovnice

Jesen in zima v tropskih krajih

Napoved zimske sezone 2000/2001

Turistična agencija GOST

TEL: 8983-166, 8983-165, 8973-280

e-mail: gost@rlv.si